

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen 1999–2011

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2012:2
Yhteisjulkaisu LIKES-tutkimuskeskuksen kanssa

Kati Lehtonen (toim.)

Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen 1999–2011

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2012:2
Yhteisjulkaisu LIKES-tutkimuskeskuksen kanssa

Kati Lehtonen (toim.)

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO

Statens idrottsråd

Opetus- ja kulttuuriministeriö/
Undervisnings- och kulturministeriet
Valtion liikuntaneuvosto/Statens idrottsråd
PL/PB 29
00023 Valtioneuvosto/Statsrådet
www.minedu.fi

Ulkoasu ja taitto: Pirjo Uusitalo-Aura
Kuvat: OKM, Suomen Lentopalloliitto,
Dreamstine, Nuori Suomi, Suomen
Suunnistusliitto, Paula Noronen/SUL,
Lauri Jaakkola/VAU,
ISBN 978-952-263-131-2 (PDF)
ISSN-L 2242-4563
ISSN 2242-4571 (verkkojulkaisu)

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:2

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 253
Liikunnan ja kansanterveyden
edistämissäätiö LIKES

ISBN 978-951-790-306-6 (painettu)
ISBN 978-951-790-305-9 (PDF)
ISSN 0357-2498

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntalaissa määritelty asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita. Valtion liikuntaneuvosto seuraa liikunnan kehitystä, antaa lausuntoja liikuntamäärärahoista ja arvioi valtionhallinnon vaikutuksia liikunnan alueella.

Tekijöiltä

Nuorten harrasteliikuntaa on tuettu 2000-luvulla lukuisten hankkeiden kautta. Tässä tutkimuskoosteessa tarkastellaan 2000-luvulla toteutettuja nuorten (13–19-vuotiaat) harrasteliikunnan kehittämishankkeita ja kampanjoita, joiden rahoituksesta on vastannut opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). Kehittämistoimenpiteet ovat olleet osa Lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa (LNO), jonka tavoitteena on ollut lasten ja nuorten liikunnan laaja-alainen kehittäminen. LNO:n puitteissa on toteutettu myös kehittämistoimenpiteitä, joista osa on kohdistunut nuorten liikuntamahdollisuuksien parantamiseen. Tutkimuskoosteen tavoitteena ei ollut tarkastella näitä kaikkia, vaan keskittyä tietoisesti valtakunnallisesti toteutettuihin kehittämistoimenpiteisiin, joiden keskeisenä koordinoijana on toiminut Nuori Suomi ry. Toteutusvaiheessa mukana ovat olleet Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), liikunnan aluejärjestöt, lajiliitot ja julkinen sektori. Joidenkin hankkeiden hallinnointivastuu on ollut ELY-keskuksilla.

Hankkeiden ja kehittämistoimenpiteiden tavoitteena on ollut:

- 1) nuorten harrasteliikunnan kehittäminen siten, että mahdollisimman monella olisi mahdollisuus ylläpitää lajitaitoja harrastuksenomaisesti tai aloittaa kokonaan uusi liikuntalaji murrosiässä,
- 2) nuorten vaikuttamismahdollisuuksien ja osallisuuden tukeminen liikunnan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa,
- 3) liikunnan määrän lisääminen.

Tutkimuskoosteeseen on koottu tiedot seuraavista kampanjoista tai hankkeista: Mä oon täällä!, Your Move, seuratoiminnan kehitystuki, lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeet ja lajiliittohankkeet. Näiden lisäksi tarkastellaan erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten liikuntahankkeita, lajiliittojen lisenssitietoihin perustuvia tutkimuksia sekä Ruotsin ja Norjan seuratukea.

Lasten ja nuorten liikuntaohjelman ensimmäisellä kaudella havaittiin, että liikuntajärjestöjen ja seurojen tarjoamat mahdollisuudet kohdistuivat pääosin lasten liikuntaan ja tavoitteelliseen kilpaurheiluun. Nuorten harrasteliikunnan kehittämistoimenpiteiden tavoitteena oli lisätä nuorten omiin liikuntaharrastuksiin liittyviä vaikuttamismahdollisuuksia,

liikunnan määrää ja harrastuksenomaisia liikuntamahdollisuuksia. Hankkeiden, kampanjoiden ja erilaisten tukimuotojen kautta harrasteliikunnan kehittämiseen käytettiin rahaa yli neljä miljoonaa euroa. Todellisuudessa summa on tätä suurempi, koska talouslukuja ei ollut saatavilla kaikista kehittämistoimenpiteistä.

Nuoret ovat päässeet suunnittelemaan tapahtumia paikallisesti ja valtakunnallisesti. Muutamien lajiliittoihin on perustettu nuorten ryhmiä, joiden kautta nuoret ovat päässeet vaikuttamaan heitä koskevaan lajitoimintaan. Tavoite osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääntymisestä on osittain toteutunut. Kehittämistoimenpiteiden vaikutusta nuorten liikkumisen määrän lisääntymiseen ei ole mitattu.

15–19-vuotiaista lisensoiduista urheilijoista 40–50 % lopettaa lajin aktiivisen harrastamisen. Yksittäisissä lajikulttuureissa liikunnan kevyempi harrastaminen seuratasolla on ollut mahdollista jo ennen kehittämistoimenpiteitä. Harrasteliikunnan vakiinnuttamiselle ja uudenlaisen toiminnan kehittämiselle on annettava mahdollisuus myös tulevaisuudessa. Tämän vuoksi osaa käytössä olevista kehittämistoimenpiteistä voidaan hyödyntää nykymuotoisenaan. Tulevaisuudessa keskeistä on miettiä, missä ovat ne nuorten liikunnan potentiaaliset toimintaympäristöt ja paikat, joissa etenkin vähän liikkuvien nuorten on helpointa sosiaalistua liikuntaan. Urheiluseurat ja liikuntajärjestöt eivät välttämättä tue vähän liikkuvien nuorten liikuntasuhdetta parhaalla mahdollisella tavalla. Kehittämistoimenpiteiden oikea suuntaaminen vaatii lisätietoa nuorten liikuntasuhteesta ja elämämaailmasta osana nuorisokulttuuria.

Liikuntapoliittisena kysymyksenä tämä liittyy liikunnan toimijakentän hajaantuneeseen ja laajentuneeseen yhteiskuntavastuuseen. Julkisen sektorin poikkihallinnollinen yhteistyö ei tue tällä hetkellä riittävästi vastuunjaon ja taloudellisen resursoinnin osalta kilpaurheilun ulkopuolelle jäävää liikunnan toimintakenttää. Liikuntajärjestöt ja seuramat ovat yrittäneet liikuttaa kansalaisia laajalla rintamalla, mutta todellisuudessa suurinta osaa fyysisesti inaktiivisista ei tavoiteta tätä kautta. Liikunnallisen passiivisuuden haasteen ratkaiseminen vaatii vastuunjaon selkiennyttämistä liikuntajärjestöjen ja julkisen sektorin välillä.

Sisällys

Tekijöiltä	4
Sisällys.....	5
Valtion liikuntaneuvoston alkusanat	6
1	
Taustalla lasten ja nuorten liikuntaohjelma	10
2	
Mä oon täällä! -harrasteliikuntahanke	14
3	
Your Move -kampanja	16
4	
Alle 19-vuotiaat lisenssiurheilijat	18
4.1. Lisenssi hankitaan entistä nuoremmille	18
4.2. Joka kolmas lopettaa	18
5	
Seuratoiminnan kehityshankkeet.....	21
5.1. Tuet Ruotsissa ja Norjassa	24
6	
Lajiliittohankkeet.....	28
6.1. Nuorten ryhmät.....	29
7	
Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret	31
8	
Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeista lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi.....	33
8.1. Iltapäivätoiminnasta kehittämishankkeiksi.....	33
8.2. Hankkeet, avustussummat ja osallistujamäärät	34
8.3. Johtopäätökset.....	35
Lopuksi	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	40

Valtion liikunta- neuvoston alkusanat

Lasten ja nuorten liikunta on viime hallituskausina kuulunut liikuntapolitiikan keskiöön ja sen edistämiseen on kohdennettu merkittävästi resursseja. Syystäkin. Edellytykset liikunnalliselle elämäntavalle luodaan pitkälti lapsuudessa. Lapsena kehittynyt monipuolinen liikuntasuhde ja positiiviset liikuntakokemukset kulkevat mukana aikuisuuteen ja muodostavat kivijalan ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Liikunnan parissa lapset ja nuoret voivat hankkia lisäksi tärkeää sosiaalista pääomaa. Lasten monipuolinen liikunta on myös huippu-urheilumenestyksen kulmakivi.

Erityisen haasteen lasten, nuorten ja tulevien aikuisten hyvinvoinnille asettaa arkiliikunnan vähäisyys. Kun edellisten sukupolvien lapset ja nuoret käyttivät vapaa-aikaansa pihaleikkien liikunnan ja ulkoilun parissa, kohdistuvat nykylasten intressit kaiken aikaa kehittyvien viihde- ja teknologiasovellusten pariin. Kehityssuunta on huolestuttava, sillä on osoitettu, että liikkumaton elämäntapa ja sitä kautta myös terveyden riskitekijät siirtyvät aikuisikään voimakkaammin kuin aktiivinen elämäntapa.

Arjessa liikkumisen vähetessä ollaan tilanteessa, jossa edes kaikki järjestetyn liikunnan parissa harrastavat lapset eivät liiku suositusten mukaista määrää. Liikunta-aktiivisuus on myös polarisoitunut ja aktiivisuus näyttää kasautuvan. Viidennes lapsista ja nuorista ei liiku juuri lainkaan. Erityisen huolestuttavaa on murrosiässä tapahtuva fyysisen aktiivisuuden romahdus, joka on merkittävämpi Suomessa kuin muissa länsimaissa. Nuorten terveystapatutkimuksen tuottaman aikasarjan mukaan ylipainoisten 12–18-vuotiaiden lasten määrä on viimeisen 30 vuoden aikana kolminkertaistunut. Nämä kehityskulut asettavat suuret haasteet liikuntajärjestöjen toiminnalle, mutta myös yleisemmälle valtakunnalliselle liikuntapolitiikalle.

Liikunnan ja kansanterveyden edistämistätiö LIKES on käsillä olevassa selvityksessä tarkastellut 2000-luvulla toteutettujen 13–19-vuotiaiden nuorten harrasteliikunnan kehittämishankkeiden ja kampanjoiden merkitystä ja tuloksellisuutta. Selvitys on tehty opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

Selvityksen ydinviesti on linjassa muilla tahoilla tehtyjen havaintojen ja arviointien kanssa. Esimerkiksi Liikuntatieteellisen Seuran vuonna 2011 julkaisemassa koosteessa lasten ja nuorten liikunnan hankkeista todetaan, että lasten ja nuorten liikuntahankkeita on käynnissä hallitsematon määrä. Kokonaiskuvaa toiminnan todellisesta määrästä sekä hankkeiden tuloista, juurtumisesta ja vaikuttavuudesta ei pysty hahmottamaan.

Nykyisellään lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseen on mahdollista saada useita erilaisia valtion tukimuotoja: ELY-keskusten lasten ja nuorten liikunnan kehittämismäärärahat, 3.–9.-luokkalaisille suunnattu kerhotoiminnan tuki, valtakunnallinen seuratoiminnan kehittämistuki, Liikkuva koulu -hanketuki sekä Opetushallituksen myöntämät tuet 1.–2.-luokkalaisten iltapäivä- ja kerhotoimintaan. Erillisten tukimuotojen lisäksi lasten ja nuorten liikunta muodostaa 50 prosenttia lajiliittojen vuosittaisten valtionavustusten tulosperusteista.

Monipolvisesta tukiviidakosta huolimatta selvityksestä käy ilmi, ettei merkittäviä muutoksia lasten ja nuorten harrasteliikunnan edistämiseksi ole saavutettu 2000-luvulla. Viimeisimmän Kansallisen liikuntatutkimuksen (2009–2010, Lapset ja nuoret) mukaan 15–18-vuotiden harrastaminen urheiluseuroissa on jopa hieman vähentynyt.

Lasten ja nuorten elämän ymmärtäminen on monimutkainen kokonaisuus, jota tulee tutkia ja analysoida monialaisesti. Liikunta on edelleen lasten suosituin harrastus ja osa toiminnassa mukana olevista lapsista kulkee kohti lajinsa maailman eliittiä. Kuitenkin samaan aikaan yhä suurempi osa lapsista ja nuorista ei koe liikuntaa lainkaan mielenkiintoisena vaihtoehtona. Uudet nuorisokulttuuriset virtaukset ovat valtaamassa lasten ja nuorten vapaa-ajasta tilaa perinteiseltä urheiluseurakulttuurilta. Päätöksentekijät ja urheilujärjestelmä kohtaavatkin nykylapsissa sukupolven, jonka liikuntahalut ja -motiivit voivat poiketa merkittävästi siitä, mihin aiemmin on totuttu ja joihin olemassa olevat toimenpiteet rakentuvat.

Tämän selvityksen mukaan liikuntajärjestöt ja seuramat ovat yrittäneet liikuttaa kansalaisia laajalla rintamalla, mutta todellisuudessa suurinta osaa fyysisesti inaktiivisista ei tavoiteta tätä kautta. Suurin liikuntapoliittinen kysymys jatkoon kannalta onkin, pystyykö nykyinen liikuntajärjestelmä vastaamaan lasten ja nuorten liikkumattomuuden haasteeseen ja millainen paikka lapsilla on liikuntajärjestöjen toiminnan kokonaisuudessa?

Liikkumattomuuden ongelman lisäksi suomalaisen liikuntakeskustelun ytimeen on asettumassa kansainvälisestäkin vertailtuna merkittävä drop out -ilmiö. Käsillä olevassa selvityksessä tuodaan esille, että merkittävin muutos liikuntaharrastamisessa tapahtuu edelleen yli 15-vuotiaana. Selvityksessä tarkasteltujen lajien osalta 15–19-vuotiaista harrastajista noin 40–50 prosenttia lopetti harrastamisen kokonaan ja vain alle 10 prosenttia siirtyi muihin lajeihin. On tärkeää selvittää, oliko lopettaneilla mahdollisuus jatkaa liikkumista vanhassa urheiluseurassaan ja jatkoivatko he liikkumista ylipäättään lainkaan. Lisäksi on syytä analysoida kriittisesti, johtuuko liikuntaharrastuksen lopettaminen liiallisen kilpailullisuuden ja tavoitteellisuuden korostumisesta liikuntajärjestöjen ja seurojen tarjoamassa toiminnassa. Nuorisosta vain noin joka viides pitää kilpailuelementtiä tärkeänä liikunnassa. Sen sijaan suuri osa nuorista haluaa liikunnan tarjoavan pikemminkin mielekkään tavan mukavaan yhdessäoloon. Ei-tavoitteellisen urheilun marginaaliasema urheiluliikkeessä voi synnyttää tilanteen, jossa moni lapsi ja nuori sivuuttaa jatkossa liikuntaharrastuksen. Lisäksi on turvattava se, että jokaisella lapsella ja nuorella on perheen sosioekonomisesta asemasta riippumatta mahdollisuus liikuntaan.

Liikuntaneuvosto painottaa

Valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella ja tarkastella liikunnan edistämistä yli hallintosektoreiden. Selvityksen havainnot osoittavat, että on aika pysähtyä miettimään lasten ja nuorten liikunnan kokonaiskuva, tukirakenteita ja sitä, mitä oikeasti tulisi tehdä lasten todellisen liikuntakipinän löytämiselle ja ylläpitämiselle. Käytännössä tämä merkitsee selkeämpää tavoitteenasettelua ja tarkoituksenmukaista työnjakoa eri toimijoiden kesken. Kehittämistoimenpiteille tulee asettaa jännevät tavoitteet, ja niiden vaikutuksia liikunnan määrän lisäämiseen tulee arvioida ja mitata.

Valtion tukipolitiikan kannalta olennainen kysymys jatkossa on, miten päästään nykyisestä lyhytkestoisesta hanke- ja projektimaailmasta pysyvämpiin ratkaisuihin, joilla varmistetaan myös hyvien toimintamallien juurruttaminen ja jatkuvuus osana pysyviä rakenteita. Hanketukien ja projektien tehokkuudesta käydään kriittistä keskustelua myös muilla yhteiskunnan sektoreilla.

Liikuntaneuvosto esittää, että lasten ja nuorten liikunnan kehittämisestä laaditaan kokonaiskartta, joka kuvaa kokonaisuutena eri tahojen, kuten koulun ja siellä tapahtuvan kerhotoiminnan, aamu- ja iltapäivätoiminnan, järjestösektorin lajitarjonnan ja perheiden mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen. Lasten ja perheiden omatoimisen ja matalan kynnyksen liikuntapalvelujen ja -paikkojen edistämistä ei myöskään voi unohtaa. Kokonaiskuva lasten ja nuorten liikunnasta voi avata uusia ja yli hallinnonalarajojen ulottuvia ratkaisuja esimerkiksi liikuntajärjestöjen ja lukio- ja oppilaitosurheilun yhteistyön muodossa. Muuttuneisiin ja erilaisiin kohderyhmiin tarvitaan uudenlaisia lähestymistapoja. Jatkossa onkin syytä erityisesti analysoida, keitä todellisuudessa pyritään tavoittamaan ja mitkä tahot vastaavat eri kohderyhmien liikunnasta. Eri toimijoiden päällekkäinen ja epäkoordinoitu työ samalla sektorilla voi johtaa siihen, että esimerkiksi urheiluseuroissa tehdään vähän kaikkea, mutta ei mitään hyvin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee liikuntajärjestöjen toimintaa vuosittaisilla valtionavustuksilla. Lasten ja nuorten liikunta muodostaa tuloskriteeristöissä suurimman, 50 prosentin osuuden. Toisin sanoen lasten ja nuorten liikunta ja sen kehittäminen on liikuntajärjestöjen ydinaluetta ja perustoimintaa. Mikä sitten on erillisten kehittämisavustusten funktio ja niistä saatava lisäarvo? Käsillä oleva selvitys nostaa esille, että lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiden etenemistä ja varsinaisia tuloksia ei moniltakaan osin ole arvioitu ja dokumentoitu riittävästi. Samaan aikaan yhteiskunnan eri saroilla on viimeisen 20 vuoden aikana penätty tutkimuksiin tai hyviin käytäntöihin perustuvia malleja sekä toiminnan tehostamista tulosohjauksen kautta. Vastaavanlaisen toimintakulttuurin on suotavaa rantautua läpäisevästi myös liikunnan ja urheilun kentälle.

Mitä suuremmaksi huonokuntoisen väestön osuus kasvaa, sitä enemmän tarvitaan julkisen sektorin ja lisääntyvästi myös liikuntajärjestöjen poikkihallinnollista yhteistyötä niin toiminnan kuin resursoinnin tasolla. Liikuntaneuvosto korostaa, että liikkumattomuuden syvimpään ytimeen päästään käsiksi vasta kun liikunnan merkitys tunnustetaan niin sosiaali- ja terveyspolitiikan, yhdyskuntasuunnittelun, työelämän kehittämisen sekä liikenne- ja koulutuspolitiikan säädösvalmisteluissa ja määrärahakohdennuksissa.

Suomalainen liikuntakulttuuri elää murrosvaihetta ja kantaa yhä kasvavaa vastuuta suomalaisten hyvinvoinnista. Liikuntajärjestelmän toimintatapoja ja -malleja tarkastellaan useissa käynnissä olevissa visio- ja muutostöissä. Kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat voimakkaasti myös liikkumiseen. Vanhat toimintatavat on syytä päivittää vastaamaan nykyajan lapsuuden ja nuoruuden ehtoja. Suomalaisen liikuntakentän on käännettävä uusi lehti ja alettava rohkeammin hyödyntää moniammatillista yhteistyötä. Toiminnan kehittämisen tulee nojata hyviin käytäntöihin ja tutkimustietoon.

Liikuntaneuvosto on käynnistänyt oman julkaisusarjansa tammikuussa 2012. Sarjassa tullaan näkemään erilaisia liikunta-alan raportteja, selvityksiä ja suunta-asiakirjoja sekä tarvittaessa muita liikuntapoliittista keskustelua vaativia ja virittäviä teemaesitteitä. Julkaisuilla pyritään käynnistämään keskustelua liikuntakulttuurin keskeisten osa-alueiden, kuten lasten ja nuorten liikunnan, terveyttä edistävän liikunnan ja kilpa- ja huippu-urheilun nykytilasta sekä palvelemaan laajasti koko liikunta-alan kehittämistyötä Suomessa.

Kiitämme Liikunnan ja kansanterveyden edistämistätiötä yhteistyöstä selvityksen laatimisessa ja tärkeän keskustelun herättämisestä lasten ja nuorten liikuntaa koskien!

Helsingissä 28.3.2012

Jan Vapaavuori
Puheenjohtaja,
valtion liikuntaneuvosto

Minna Paajanen
Päsihteeri,
valtion liikuntaneuvosto

1

Taustalla lasten ja
nuorten liikuntaohjelma

1 Taustalla lasten ja nuorten liikuntaohjelma

Lasten ja nuorten liikunnan monipuolistaminen, liikunnan määrän ja tarjonnan lisääminen sekä huoli lasten yksinäisistä iltapäivistä käynnistivät 1990-luvun lopussa Nuoren Suomen ja opetusministeriön (nyk. opetus- ja kulttuuriministeriö) yhteistyöllä Lasten ja nuorten liikuntaohjelman (LNO). Taustalla oli Nuoren Suomen ja vakuutusyhtiö Tapiolan aloittaman liikkuvan iltapäiväohjelman tukiohjelma ja siitä tehdyt suunnitelmat ja ideat paikallisen liikuntatoiminnan tukemiseksi. Nuoren Suomen vuonna 1997 tekemä strategia, jonka keskiössä olivat ”Operaatio Pelisäännöt” ja ”Operaatio Liikkuva Iltapäivä”, sai näin ollen pohjaa opetusministeriön rahoituspäätöksestä. Ensimmäinen Lasten ja nuorten liikuntaohjelman nelivuotiskausi käynnistyi vuonna 1999. (Lämsä 2005, 8–13.)

Ensimmäisellä kaudella keskeiset toimenpiteet muodostuivat kolmeksi hankekokonaisuudeksi: Liikkuva iltapäivä, Seuratoiminnan paikallistuki ja Lajiliittojen kehittämishankkeet. Ensimmäisenä vuonna paikallistukea myönnettiin 6–12-vuotiaiden lasten seuratoimintaan. Seuraavana vuonna, opetusministeriön aloitteesta, myös nuorten liikuntatoiminnan kehittäminen seuroissa otettiin kehittämiskohteeksi. Osaltaan tähän vaikutti myös drop out -ilmiön esiin nouseminen. Suoraan toiminnan toteuttajille jaettiin neljän seuraavan vuoden aikana avustuksina Liikkuvan iltapäivän kautta 5,4 milj. €, Seuratoiminnan paikallistuen kautta 1,8 milj. € ja lajiliitoille yksittäisiin kehittämishankkeisiin 0,9 milj. €. Lisäksi paikallisten hankkeiden koulutustukea myönnettiin 0,4 milj. €. Liikkuvan iltapäivätoiminnan organisoiminen toteutivat läänit (nyk. ELY-keskukset), Nuori Suomi, SLU:n aluejärjestöt ja opetusministeriö. Seuratoiminnan paikallistuen ja lajiliittohankkeiden osalta toteuttaji-

na olivat pääasiallisesti Nuori Suomi, lajiliitot ja aluejärjestöt. (Lämsä 2005, 8–13.)

Ohjelman toisella kaudella (2004–2007) seuratoiminnan paikallistuen nimi vaihdettiin seuratoiminnan kehitystueksi. Tällä muutoksella haluttiin korostaa tuen kehitysvaikutusta. (Lehtonen 2008, 7.) Seuratu- en osalta myönnetyn tuen yhteismäärä pysyi vuositasolla lähes ennallaan. Poikkeuksen muodosti vuosi 2006, jolloin opetusministeriön lisätalousarvion myötä tukea jaettiin 1,4 milj. €. Yhteensä tukea jaettiin yli 2,6 milj. € 2100 hankkeelle. Tukien keskeisinä sisältöinä olivat edelleen 6–12-vuotiaiden liikunnan lisääminen ja monipuolistaminen sekä 13–19-vuotiaiden harrasteliikunnan kehittäminen. Näiden lisäksi tukivaihtoehtoiksi oli valittu seuratoiminnan laadun kehittäminen Nuori Suomi Sinettiseuraksi, ohjaajien ja valmentajien osaamisen kehittäminen ja muut seuratoimintaa yleisesti kehittävät toimenpiteet. (Lehtonen 2008, 9–12.)

Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeita tuettiin yhteensä noin 1,8 miljoonalla eurola. Hankkeiden tavoitteina oli aktivoida terveytensä kannalta vähän liikkuvia lapsia ja nuoria, vakiinnuttaa liikuntaharrastaminen, monipuolistaa liikuntaelämyksiä ja lisätä omaehtoista liikuntaa. (Eerola ym. 2008, 11.)

Liikuntaohjelma II aikana Nuori Suomi lanseerasi kaksi isoa valtakunnallista hanketta, joilla tuettiin lajiliittojen toimintaa sekä pyrittiin parantamaan seuratoiminnan laatua. 13–19-vuotiaiden nuorten harrasteliikunnan kehittämiseksi toteutettiin Mä oon täällä! -hanke. Sen myötä haluttiin lisätä nuorten vaikutusmahdollisuuksia seuroissa toiminnan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa ja lisätä liikunnan määrää. (Lehtonen 2007a, 5.)

6–12-vuotiaiden liikunnan monipuolistamiseksi ja erityisesti vähän liikkuville lapsille suunnattiin Löydä liikunta -kerhomalli. Siinä pyrittiin ei-kilpailulliseen toimintaan, jossa keskiössä oli monipuolinen lajirajat rikkova kerhotoiminta. (Lehtonen 2007b, 5.)

Kummatkin valtakunnalliset hankkeet nivottiin kehitystukeen siten, että seurojen oli mahdollista saada rahoitusta valtakunnallisten hankkeiden toimintalinjojen mukaisesti eteneville hankkeille. Useat lajiliittojen kehityshankkeet tukeutuivat myös em. valtakunnallisiin hankkeisiin. Kaiken kaikkiaan lajiliittojen erilaisia kehityshankkeita tuettiin toisen Lasten ja nuorten liikuntaohjelmakauden aikana noin 1,1 miljoonalla eurolla. (Lehtonen 2008, 27–33.)

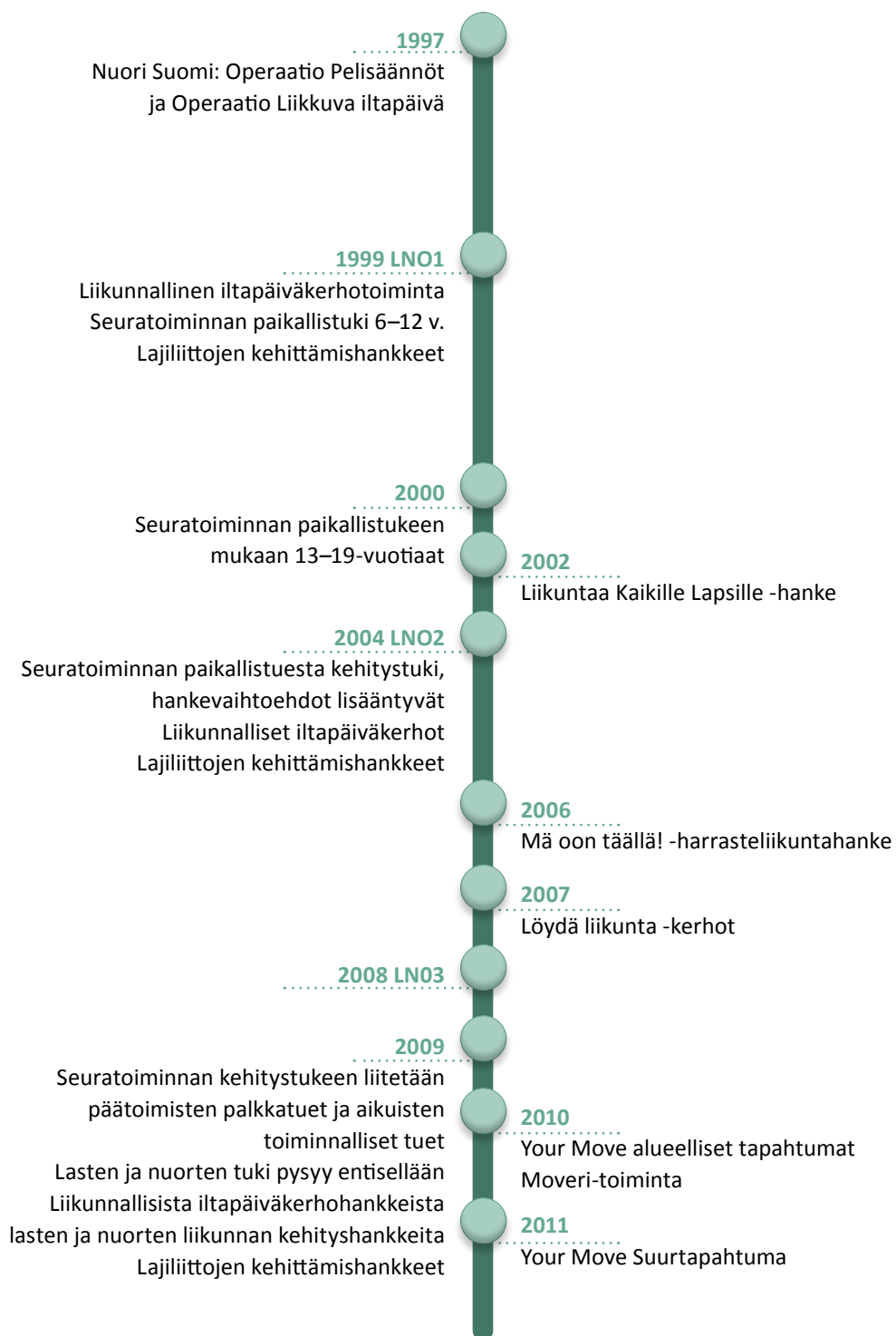
Liikuntaohjelman kolmas kausi päättyi vuoden 2011 lopussa. Painopisteinä ovat olleet pienten lasten liikkumisedellytykset ja niiden kehittäminen, lasten ja nuorten kilpaurheilun kehittäminen ja uusien harjoittelumuotojen tukeminen, liikunnan laatu järjestelmän kehittäminen sekä osaamisen vahvistaminen (www.minedu.fi). Seuratoiminnan kehitystuki koki suuren uudistuksen vuonna 2009, jolloin aloitettiin kahden vuoden pilottihanke 200 päätoimisen seuratyöntekijän palkkaamiseksi. Lasten ja nuorten osalta tuki kriteereineen ei oleellisesti muuttunut, mutta nimi vaihtui toiminnalliseksi tueksi. Kyseistä tukea sai hakea myös aikuisliikunnan kehittämiseen.

Seuratoiminnan kehitystuki jakaantui siten päätoimisten palkkatukeen ja toiminnallisiin tukiin. Uudistukset pohjautuivat kansalliseen liikuntaohjelmaan, jonka mukaan seuratuksen kohdennus haluttiin ulottaa kaikkia ikäryhmiä palvelevaksi kokonaisuudeksi (Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla 2008, 70). Tuen laajentumisen myötä seuratoiminnan kehitystuki ei kuulunut enää Lasten ja nuorten liikuntaohjelman budjettiin, vaikka se toimenpiteenä palveli edelleen liikuntaohjelman tavoitteita.

Myös liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeisiin kohdistettiin muutoksia. Rahoituspohja pysyi entisellään, mutta hankkeet laajenivat sisällöllisesti. Nimi vaihtui lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi. (Rajala & Laine 2010.)

Päättävän liikuntaohjelmakauden osalta suurin valtakunnallinen tapahtuma oli Nuoren Suomen koordinoima Your Move -kampanja. Se toteutettiin vuosina 2010–2011. Helsingissä järjestettyyn Suur-tapahtumaan kokoontui yli 40 000 nuorta tutustumaan erilaisiin liikuntalajeihin. Kampanjaan kuului myös alueellisia liikuntatapahtumia sekä Moveri-toimintaa, jossa tukihenkilöt (Moverit) auttoivat liikuntatapahtumien järjestelyissä. (Berg, Gretsches & Humppila 2011.)

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on esitelty LNO:an sisältyviä kehittämistoimenpiteitä.

Kuvio 1. Nuorten harrasteliikunnan kehittäminen Lasten ja nuorten liikuntaohjelman eri toimintakausilla

2

Mä oon täällä!
-harrasteliikuntahanke

2 **Mä oon täällä!** **-harrasteliikuntahanke**

Kati Lehtonen & Salla Turpeinen

Nuoren Suomen Mä oon täällä! -harrasteliikuntahankeen kohderyhmänä olivat 13–19-vuotiaat nuoret. Hankkeen tavoitteena oli perustaa uusia harrastusryhmiä niille nuorille, jotka eivät halunneet olla mukana tavoitteelliseen kilpaurheiluun tähtäävässä toiminnassa. Nuoria haluttiin kannustaa omatoimiseen, säännölliseen ja terveyttä edistävään liikuntaan. Keskeinen teema oli nuorten osallisuuden lisääminen toiminnan suunnittelu- ja toteutusvaiheissa. Määrällisenä tavoitteena oli saada 50 000 uutta liikkujaa erilaisiin harrasteryhmiin. Hanke toteutettiin ja suunniteltiin yhteistyössä lajiliittojen kanssa. (Lehtonen 2007a, 15.)

Nuorten harrasteliikunnan kehittämiseksi toteutetuissa aikaisemmissa hankkeissa keskityttiin pitkälti nuorten kouluttamiseen ohjaajiksi, organisoijiksi ja ”johtajiksi”. Mä oon täällä! -hankkeessa tavoitteeksi nostettiin liikunnan lisääminen. Sen myötä huomio kiinnitettiin entistä voimakkaammin lajiliittojen ja seurojen toimintakulttuuriin ja liikuntatarjontaan. (emt., 17.)

Seuratoiminnan osalta Mä oon täällä! -hankkeen keskeiset teemat olivat aikuistuki, vertaistuki ja osallisuus. Näiden teemojen kautta suunniteltiin ja toteutettiin hankkeen sisällöt ja tukipalvelut. Seurajärjestelmän kehittämisen jälkeen oli tarkoitus paneutua koulujen kerhotoiminnan aktivoimiseen sekä nuorten omaehtoisen liikunnan lisäämiseen. (emt., 16–17.) Hankkeessa koulutettiin aikuistukihenkilöitä (Harrastemanagerit), joiden tehtävänä oli seurojen harrasteliikunnan kehittäminen ja nuorten tukeminen. Managereiden koulutuksia järjestettiin eri puolilla Suomea alueellisina tapahtumina. Näiden lisäksi hankekokonaisuutta esiteltiin 12 paikkakunnalla järjestetyllä ”Harrastemanageriseminaarilla”. Lajiliittojen ja seurojen edustajille järjestettiin hankkeen alkuvaiheessa myös yhteinen tapaaminen. (emt., 25–31.)

Hankkeen toteutukseen liittyi Liikunnan ja Urheilun Nuorisokomitean (LUNK) perustaminen. SLU:n, Nuoren Suomen ja Olympiakomitean vuonna 2005 perustaman nuorten vaikuttajaryhmän tavoitteena on nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen liikunnan ja urheilun päätöksenteossa sekä liikkumisen lisääminen. Toimintaan kuuluu tapahtumien suunnittelu, vaikuttaminen kansallisissa liikuntaorganisaatioissa sekä kontaktiverkoston luominen Suomessa ja ulkomailla. LUNK toimii pääasiallisesti itsenäisesti, mutta se saa taustajärjestöiltään taloudellista tukea ja asiantuntija-apua. Komiteaan valitaan 10–15 henkilöä kahdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Nuoret ovat iältään 18–29-vuotiaita. Heidät pyritään valitsemaan eri puolelta Suomea, eri urheilulajien piiristä. LUNK kokoontuu noin viisi kertaa vuodessa tekemään päätöksiä ja linjaamaan kansaansa ajankohtaisiin urheilu- ja liikuntateemoihin. Komitealla on edustajat SLU:n valiokunnissa. Nuoren Suomen hallituksessa LUNK:n edustajalla on puhe- ja läsnäolo-oikeus. (Lehto 2011; Paukku 2011.)

Mä oon täällä! -hankkeen etenemistä ja varsinaisia tuloksia ei ole arvioitu. Uusien liikkujien määräästä ei ole tietoja. Myöskään seurojen toteuttamaa nuorten harrasteliikuntatoimintaa ei ole tarkasteltu lähemmin. Hankkeen alkuvaiheessa sekä lajiliittojen että seurojen hankevastaavat myönsivät, että toimintamuodon eteenpäin vieminen tulee olemaan haasteellista. Synä mainittiin liikunta- ja urheiluväen asenteet. (Lehtonen 2007b, 50.)

”Kevyiden liikuntatuotteiden” ja ei-tavoitteellisen urheilun käytännön toteutusmahdollisuudet ovat heikot, kun resurssit ovat niukat. Puheiden tasolla liikunnan ja urheilun ”kevyt harrastelu” nähdään lähes poikkeuksetta myönteisenä asiana. Valintojen edessä seura- ja lajiliittotasolla satsaukset tehdään helposti toimiviin tai muuten näkyviin osa-alueisiin, kuten lasten liikuntaan ja kilpa- ja huippu-urheiluun.

3

Your Move
-kampanja

3 Your Move -kampanja

Your Move -kampanja koostui Helsingissä järjestystä Suurtaapahtumasta, Your Move On Tour -tapahtumista sekä Moveri-toiminnasta¹. Your Move -kampanjan tavoitteena oli lisätä 13–19-vuotiaiden nuorten liikkumista, parantaa nuorten mielikuvia urheilusta ja aktivoita nuoret itse vaikuttamaan omiin liikkumisen mahdollisuuksiinsa. Liikuntajärjestöt asettivat myös imagollisia ja edunvalvonnallisia tavoitteita. Arviointiraportissa viitataan hankkeen suunnittelua koskeviin järjestäjätahojen dokumenttiaineistoihin, joiden mukaan ”kampanjan tavoitteena on SLU:n ja Nuoren Suomen katu-uskottavuuden lisääminen nuorten keskuudessa. Lisäksi SLU ja Nuori Suomi haluavat kampanjan myötä meritoitua Suomen merkittävimpänä avun ja tuen tarjoaja nuorten liikunnan ja urheilun kentällä, sekä toimia tätä työtä tekevän ryhmän edunvalvojana.”

Tapahtuman alkuvaiheen suunnittelusta vastasivat SLU, Nuori Suomi ja Liikunnan ja urheilun nuorisokomitea (LUNK). Tapahtuman suunnittelun koordinoi otti vastuulleen Nuori Suomi. Toteutusvaiheessa olivat mukana myös lajiliitot ja aluejärjestöt. Your Move -kampanjaa rahoittivat Nuori Suomi ry, Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU), opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsingin kaupunki sekä yritysmaailman yhteistyötahot.

Your Move on Tour järjestettiin keväällä 2010. Suunnitteluvaiheessa viiteen tapahtumaan odotettiin 10 000 kävijää. Sisältöjä koskevat linjaukset tehtiin pääosin Nuoressa Suomessa. Tapahtumia olivat suunnittelemassa ja toteuttamassa paikallisesti kootut nuorten ryhmät. Mukana oli myös aikuisia, joiden kanssa tehty yhteistyösopimus takasi Nuorelle Suomelle tukea paikallisiin järjestelyihin. Kiertueen lopullinen kävijämäärä oli 32 000 ja tapahtumia järjestettiin kahdeksan kappaletta.

Moveri-toiminnan tavoitteena oli nuorten itsensä järjestämien tapahtumien organisoiminen koulutettujen tukihenkilöiden (Moveri) avulla. Toimintaympäristönä olivat pääosin koulut, jolloin tapahtumajärjestelyihin piti sitouttaa myös koulujen henkilökuntaa. Tavoitteena oli järjestää 500 tapahtumaa. Tavoitteeseen ei päästy, sillä tapahtumia järjestettiin 132 kappaletta. Osallistujia oli 39 600. Tapahtumat olivat kooltaan ja sisällöiltään hyvin erilaisia. Nuoret pääsivät toteuttamaan ja osallistumaan itse, ja he myös

kokivat, että Moverista tukihenkilönä oli ollut apua. Toimintamuodon haasteena oli liikuntatapahtumien sijoittaminen koulupäivän sisään sekä rehtoreiden ja yhteysopettajien tavoittaminen.

Your Move Suurtaapahtuma järjestettiin Helsingissä Olympiastadionin ympäristössä 27.5.–1.6.2011. Suurtaapahtuma jakaantui lajiviikonloppuun (Sport) ja lajikoikeilupäiviin (Action). Sport-viikonloppu oli kohdistettu urheiluseurojen nuorille ja Action-päivät kouluille. Suurtaapahtumaan odotettiin 50 000 kävijää. Osallistujamäärää ei aivan saavutettu, sillä kuusipäiväinen tapahtuma keräsi 42 000 kävijää. Tavoitteista jäätin etenkin Sport-viikonloppuun osalta. Lajiliitot eivät saaneet riittävää määrää seuroja osallistumaan tapahtumaan.

Nuoret olivat Suurtaapahtuman suunnittelussa mukana melkein alusta alkaen. Parhaimmillaan lajiliittojen nuorten tiimien, Your Move -nuorten tiimin ja LUNK:n yhteisiin suunnittelutapaamisiin osallistui kerralla yli sata nuorta. Nuorten osallisuus ei ulottunut kampanjan loppuun asti, sillä kevästä 2011 eteenpäin Your Move -nuorten tiimille ei enää löytynyt roolia järjestelyorganisaatiossa.

Your Move -kampanjan tavoitteista nuorten liikunta-aktiivisuuteen liittyvät muutokset ovat vaikeasti mitattavissa. Tapahtumat ovat kuitenkin antaneet nuorille ideoita ja kokemuksia uusista lajeista, mutta osallistujille tehtyjen kyselyjen perusteella ei voida osoittaa, että kampanja olisi vaikuttanut kävijöiden liikunta-aktiivisuuden lisääntymiseen.

Suurtaapahtuman kulut olivat hieman yli 2 miljoonaa euroa. Tapahtuma jäi tappiolliseksi lähes puoli miljoonaa euroa, sillä tulot olivat noin 1,6 miljoonaa euroa. Tourin osalta budjetti laskettiin etukäteen tappiolliseksi, koska se haluttiin pitää osallistujille maksuttomana. Tulot Tourilta olivat 165 000 € ja kulut 313 000 €. (Heinänen 2011.)

¹ Tämän luvun tekstissä on käytetty lähteenä kampanjasta tehtyä arviointiraporttia *Ei nuorille vaan nuorten kanssa. Miten mitata liikuntakulttuurin muutosta Your Move -kampanjassa?* (Berg, P., Gretsches, A. & Humpilla, L. 2011).

4

Alle 19-vuotiaat
lisenssiurheilijat

4

Alle 19-vuotiaat lisenssiurheilijat

Liikunnan ja kansanterveyden edistämisseätiö (LIKES) ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU) toteuttivat vuosina 2010–2011 selvityksen, jonka tavoitteena oli tuottaa seurantatietoa lajiliittojen lisenssien määrästä. Lisäksi drop out -ilmiötä voitiin tarkastella lisenssitietojen muutoksen kautta. Selvitykseen otettiin mukaan 15 lajiliiton lisenssitiedot. Tuloksia vertailtiin vuonna 2002 tehtyyn selvitykseen. Kuinka moni lopettaa? Tietoja ja näkemyksiä nuorten urheiluharrastuksen aloittamisesta ja lopettamisesta. (Lämsä & Mäenpää, 2002.)

4.1. Lisenssi hankitaan entistä nuoremmille

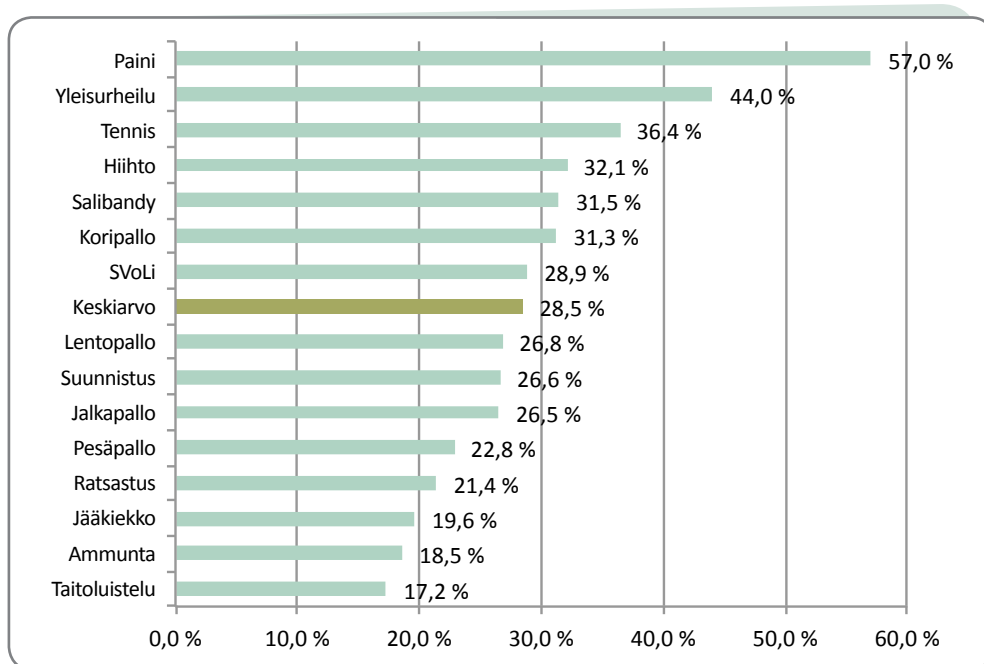
Kahdeksassa lajiliitossa lisenssien hankkimisikä oli varhaistunut (liite 1). Merkittävimmät muutokset olivat tapahtuneet suunnistuksessa, hiihdossa ja salibandyssä. Jokaisessa liitossa lisenssien määrä lähti vuonna 2009 lisääntymään harrastajien ollessa noin kolmen vuoden ikäisiä. Kymmenen vuotta aikaisemmin lisenssi hankittiin noin 6–7-vuotiaana. Myös monissa muissa liitoissa lisenssin lunastaminen tapahtui yhä aikaisemmin. Ainoastaan voimistelussa lisenssin hankkiminen tapahtui myöhemmässä ikävaiheessa

verrattuna vuoden 1998–1999 tietoihin.

Lisenssit hankitaan varhemmin ja lisenssien määrä lähtee laskemaan varhemmin. Hiihdossa lisenssien määrä oli korkeimmillaan kaudella 1998–1999 noin 13-vuotiaiden keskuudessa. Kymmenen vuotta myöhemmin lisenssien määrä lähti laskuun yhdeksän ikävuoden jälkeen. Jalkapallossa ja voimistelussa tilanne oli päinvastainen. Lisenssiharrastajien määrä oli suurimmillaan 2–5 vuotta myöhemmässä ikävaiheessa verrattuna kauden 1998–1999 tietoihin.

4.2. Joka kolmas lopettaa

Lämsän ja Mäenpään (2002) selvityksessä alle 19-vuotiaista liikuntaharrastuksensa lopetti noin 28,3 %. Mukana oli 24 lajiliiton lisenssitiedot. Tilanne ei muuttunut vuoden 2008 tietoihin verrattuna (kuvio 2), jolloin lopettamisprosentti oli 28,5. Vuonna 2008 mukana oli vain 15 lajiliiton tiedot, joten tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia. Suurimpien lajiliittojen tiedot olivat mukana kumpanakin tarkasteluajankohtana. Suurin lopettamisprosentti oli painissa (57,0) ja pienin taitoluistelussa (17,2).

Kuvio 2. Alle 19-vuotiaiden lopettaneiden lisenssiharrastajien osuus lajiliitoittain vuonna 2008.

Drop out -ilmiön yhteydessä on hyvä miettiä sitä, lopettaako nuori urheilun ja liikunnan kokonaan, siirtykö hän muiden lajien harrastajaksi vai jääkö hän omaehtoiseksi kuntoilijaksi. Ensimmäistä ja viimeistä vaihtoehtoa on lisenssijärjestelmään nojautuvan seurannan puitteissa mahdotonta tutkia. Sen sijaan LIKESin ja KIHUn selvityksessä tarkasteltiin harrastajien siirtymistä muihin lajeihin. Vuoden 2009 seurantatutkimuksessa tarkasteltiin jalkapallon, yleisurheilun, salibandyn, jääkiekon ja koripallon yksilötason harrastamista ja siinä tapahtuneita muutoksia vuosina 2006 ja 2008 välillä. Tähän koosteeseen otettiin tiedot jalkapallon, yleisurheilun ja koripallon harrastajista (liite 2).

Kuvioissa tummennettu ympyrä kuvaa niiden henkilöiden osuutta kunkin lajin harrastajista vuonna 2006, joilla oli lisenssi myös vuonna 2008, eli pysyvien harrastajien osuutta. Lajikohtaiset osuudet ovat niiden henkilöiden osuuksia, jotka ovat vuonna 2006 harrastaneet jalkapalloa, mutta vaihtaneet ko. lajin

vuosien 2006 ja 2008 välillä. Kuvioihin otettiin mukaan lajit, joihin siirtyi vähintään 0,5 % harrastajista. Suurin pysyvien harrastajien ryhmä oli 11–14-vuotiaat tyttöjalkapalloilijat. Heistä pysyviä harrastajia oli 61 %. Samanikäisistä ja 15–19-vuotiaista pojista pysyviä harrastajia oli noin 55 %. Suurin lopettaneiden ryhmä oli kaikissa esimerkkilajeissa 15–19-vuotiaat tytöt. Koripallossa ja yleisurheilussa heistä yli puolet lopetti. Yleisurheilussa oli eniten siirtymiä muihin lajeihin kaikki ikävaiheet huomioiden. Vielä 15–19-vuotiaidenkin tyttöjen joukosta yleisurheilusta siirryttiin kahdeksaan eri lajiin.

Merkittävin muutos liikuntaharrastamisessa tapahtuu edelleen yli 15-vuotiaana. Esimerkkilajien osalta 15–19-vuotiaista harrastajista noin 40–50 % lopetti kokonaan ja alle 10 % siirtyi muihin lajeihin. Lopettaneiden ryhmän osalta suurin ja haastavin kysymys on se, miten he jatkavat liikkumistaan ja löytyykö heille omia tavoitteita vastaavia liikkumismahdollisuuksia.

5

Seuratoiminnan
kehitystukihankkeet

5 Seuratoiminnan kehitystukihankkeet

Seuratoiminnan kehitystukea on jaettu vuosien 1999–2011 aikana lasten ja nuorten liikuntaan noin 7 miljoonaa euroa (taulukko 1). Nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen on kohdistettu seuratukea vuosien 2000–2011 välisenä aikana noin 1,4 miljoonaa euroa. Seurojen aikuisliikunnan kehittämiseen on myönnetty tukea yli 500 000 €. Päätoimisten

palkkatukea on saanut 300 seuraa. Ensimmäisen pilotijakson (2009–2011) ajaksi tukea varattiin 200 seuralle seitsemän miljoonaa euroa. Ensimmäisen puolentoista vuoden aikana kuukausittaisena tukena seuralle maksettiin enimmillään 1 250 € ja viimeisen puolen vuoden aikana 875 €. Vuoden 2011 haussa tukea sai 100 seuraa ja kuukausittainen tuki pysyi ennallaan.

Taulukko 1. Myönnetty seuratoiminnan toiminnallinen kehitystuki 1999–2011 (M€).²

	6–12 v.	13–19 v.	Sinetti	Koulutus	LHM1	Aikuiset	Muut	11–15 v.	Yht.
1999	0,22	-							0,22
2000	0,2		0,15						0,35
2001	0,25	0,14							0,39
2002	0,26	0,13							0,39
2003	0,26	0,15							0,41
Yht.	1,19	0,57							1,76
2004	0,12	0,12	0,09				0,09		0,41
2005	0,15	0,08	0,09				0,08		0,40
2006	0,23	0,25	0,13	0,64			0,15		1,40
2007			0,06	0,21	0,18				0,45
Yht.	0,50	0,45	0,37	0,85	0,18		0,32		2,66
2008	0,21	0,09	0,08	0,09					0,46
2009	0,27	0,16	0,09	0,09		0,15			0,76
2010	0,24	0,11	0,07	0,20		0,15			0,77
2011	0,25	0,03	0,09	0,25		0,24		0,23	1,08
Yht.	0,97	0,39	0,33	0,63		0,54		0,23	3,07
YHT.	2,66	1,41	0,70	1,48	0,18	0,54	0,32	0,23	7,49

LHM¹ =Lisää harrastamisen mahdollisuuksia 6–19-vuotiaille.

² Lämsä 2005, 59; Seuratuen hankerekisterit 2004–2011, Nuori Suomi ry. Seuratukihankkeiden jäsenrekisteri 2009–2011

Tuettuja hankkeita on ollut yli 1 200 kappaletta (taulukko 2). Nuorille suunnattuja hankkeita sisältyi vuonna 2007 hankevaihtoehtoon ”Lisää harrastamisen mahdollisuuksia” (LHM), joka kohdistui 6–19-vuotiaiden seuratoimintaan. Kaikista tuetuista hankkeista nuorten harrasteliikuntaa edistävien hankkeiden

osuus on ollut noin viidennes. Myös muut tukimuodot ovat koskettaneet tavalla tai toisella nuorten seuratoimintaa, koska Sinettiseurahankkeissa ja osassa koulutushankkeista tavoitteena on ollut koko seuran kehittäminen ja seuratoiminnan laadun parantaminen.

Taulukko 2. Myönnetyt seuratoiminnan kehitystukihankkeet 1999–2011 (kpl).³

	6–12 v.	13–19 v.	Sinetti	Koulutus	LHM1	Aikuiset	Muut	11–15 v.	Palkka ³	Yht.
1999	276	-								276
2000	178	150								328
2001	238	154								392
2002	228	140								368
2003	228	146								374
Yht.	1148	590								1738
2004	127	112	51				58			348
2005	136	99	54				65			354
2006	189	169	79	452			99			986
2007			38	194	180					412
Yht.	452	380	222	646	180		222			2100
2008	169	82	58	64						373
2009	172	100	53	48		90			200	663
2010	116	64	40	125		98				443
2011	107	15	26	117		108		90	100	563
Yht.	564	261	177	354		296		90	300	2042
YHT.	2164	1231	399	1000	180	296	222	90	300	5880

LHM¹ =Lisää harrastamisen mahdollisuuksia 6–19-vuotiaille.

Palkka² =Päätoimisten palkkatuki

³ Lämsä 2005, 59; Seuratuen hankerekisterit 2004–2011, Nuori Suomi ry. Seuratukihankkeiden jäsenrekisteri 2009–2011

Seuratukihankkeissa säännöllisesti liikkuneiden (vähintään kerran viikossa kolmen kuukauden ajan) lasten ja nuorten määrä on vaihdellut vuosittain paljon riippuen hankevaihtoehtojen painotuksista ja kirjaimismenettelystä. Nuorten hankkeiden osalta osallistujamääriin laskettiin mukaan myös tapahtumat. Vuosien 2004–2011 aikana hankkeissa liikkui lähes 165 000 lasta ja nuorta (taulukko 3). Todellisuudessa luku on hieman tätä suurempi, koska toimintakauden 2008–09 tiedot puuttuvat. Osallistujista oli tyttöjä 44 % ja poikia 56 %. 6–12-vuotiaiden osuus oli 73 % ja 13–19-vuotiaiden 27 %.

Toimintakausien 2009–11 osallistujista 48 % oli uusia. ”Uudella osallistujalla” tarkoitetaan tässä yhteydessä seuran toimintaan aikaisemmin osallistumaton lasta tai nuorta. Hankkeiden tavoitteina oli mm. ”uusien ryhmien perustaminen” ja ”kokonaan uuden toiminnan aloittaminen”, joten kohderyhmän tavoittaminen onnistui näiltä osin hyvin. Koska osallistujien liikuntataustasta ei ole tietoa, vähän liikkuvien uusien lasten ja nuorten mukaan saamisesta ei voida tehdä johtopäätöksiä.

Yhdelle hankkeelle on myönnetty tukea keskimäärin 1 300 euroa (taulukko 4). Viimeisen kolmen vuoden aikana jaettava tukiraha on hieman noussut. Haettuja hankkeita on ollut lähes 14 000 kappaletta ja tukea on haettu yhteensä yli 40 miljoonaa euroa.

Taulukko 3. Seuratukihankkeissa säännöllisesti liikkuneet alle 6–19-vuotiaat lapset ja nuoret. ⁴

	P 6–12 v.	T 6–12 v.	P 13–19 v.	T 13–19 v.	Yhteensä
2004–05	21 500	18 000	7 000	6 500	53 000
2005–06	14 500	10 500	5 000	4 500	34 500
2006–07	15 500	12 000	6 000	5 500	39 000
2007–08	5 500	4 500	2 000	1 500	13 500
2008–09	x	x	x	x	x
2009–10	5 800	3 900	1 500	1 600	12 800
2010–11	5 600	3 000	1 800	1 600	12 000
Yht.	68 400	51 900	23 300	21 200	164 800
%	42	31	14	13	100

⁴ Seuratuen hankerekisterit 2004–2011, Nuori Suomi ry. Seuratukihankkeiden jäsenrekisteri 2009–2011

Taulukko 4. Haettu ja myönnetty seuratoiminnan toiminnallinen kehitystuki (kpl, M€ ja keskimääräinen tuki, €) 1999–2011. ⁵

Vuosi	Kpl	M€	Ka.(€)
1999	1202/276	0,7/0,22	600/850
2000	887/328	2,0/0,35	2300/1100
2001	852/392	1,9/0,39	2200/1000
2002	965/368	2,8/0,39	2900/1100
2003	884/374	2,4/0,41	2700/1100
2004	644/348	1,7/0,41	2600/1200
2005	788/354	2,2/0,40	2800/1100
2006	2070/986	7,3/1,40	3500/1400
2007	1100/412	3,3/0,45	2900/1100
2008	863/373	2,8/0,46	3200/1200
2009	1195/463	4,4/0,76	3700/1600
2010	1437/443	5,6/0,77	3900/1700
2011	1098/463	4,5/1,08	4100/2300
Yht.	13985/5580	40,9/7,49	2700/1300

Sisällöllisesti nuorten seuraturkihankkeissa on painotettu vuosittain hiukan erityyppisiä toimintamuotoja. Mä oon täällä! -hankkeeseen liittyen tuen myötä seuroihin rekrytoitiin aikuistukihenkilöitä (Harraste-managerit). Myös harrasteryhmien tai liikuntakerhojen perustaminen oli yleistä. Hanketukea käytettiin usein välineiden hankkimiseen tai ohjaajien palkkaamiseen. Lisäksi tapahtumat ja lajikokeilut – joko kokonaan tai osin nuorten itsensä järjestäminä – olivat yleisiä toimintamuotoja. (Lehtonen 2008, 21–22.)

Nuoren Suomen Mä oon täällä! -hanke näkyi nuorten seuraturkihankkeiden määrällisenä kasvuna vuonna 2006. Viime vuosien aikana nuorten harrasteliikuntahankkeiden määrä on vähentynyt selkeästi. Kuluhan vuoden myönnettyistä hankkeista enää 15 kohdistui nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen. Sen sijaan 11–15-vuotiaiden harjoittelukulttuurin kehittäminen kiinnosti seuroja huomattavasti enemmän. Seurojen kannalta 11–15-vuotiaiden harjoittelukulttuurin kehittäminen on tukimuotona uusi avaus, jonka seuratoimijat voivat kokea helpommaksi toteuttaa seuratoiminnan puitteissa. Hankehakemuksissa kir-

joitettiin, että seuroissa halutaan tukea kilpailumestyytykseen tähtäävää harjoittelua ja siihen liittyviä tukitoimia (Seuratuen hankerekisteri 2011). Kaiken kaikkiaan tämä tukimuoto on hyvä nosto, koska se tuo esille seurojen halun kehittää kilpaurheilua sekä siihen liittyviä tukitoimia. Lisäksi hankkeiden myötä voidaan vahvistaa seuratoiminnan ydintä, johon kuuluu lasten ja nuorten osalta kilpaurheilu ja tavoitteellinen harjoittelu.

5.1. Tuet Ruotsissa ja Norjassa

Ruotsissa seuratoiminnan paikallistason tukeminen sai merkittävän taloudellisen sysäyksen vuonna 2004, jolloin alkoi neljän vuoden mittainen Handslaget-projekti. Projektin tavoitteena oli tyttöjen liikuntaharrastuksen lisääminen, huumeiden vastainen kampanjointi, kouluysteistyön lisääminen, liikuntakustannusten kohtuullistaminen ja liikunnan harrastamismahdollisuuden lisääminen eli ”ovien avaaminen” useammille lapsille ja nuorille (”öppna dörrarna”). Riksidrotförbundetin (RF) julkaiseman

⁵ Lämsä 2005, 31; Seuratuen hankerekisterit 2004–2011, Nuori Suomi ry. Seuratukihankkeiden jäsenrekisteri 2009–2011

loppuraportin (Andrén & Holm 2008) mukaan tukea jaettiin yhteensä noin 102 milj. €, josta paikallistason toiminnalle myönnettiin 49 milj. €. Muita kohteita olivat muun muassa hankkeisiin liittyvät tutkimus- ja konsultointityöt sekä urheilun tukiorganisaatioiden avustaminen. Tukiraha kanavoitui seuroille pääsääntöisesti lajiliittojen, alueiden ja RF:n kautta. Tuettuja hankkeita oli yli 37 000 kpl ja keskimääräinen tuki oli 1 280 €. Eniten hankkeita järjestettiin teemalla ”öppna dörrarna”.

Vuonna 2008 loppunut Handslaget jatkui välittömästi uudella neljän vuoden tukijaksolla nimeltä ”Idrottslyftet”. Ruotsin rahapeliyhtiö Svenska Spelin voitoista jaettava vuosittainen tuki nostettiin noin 54 miljoonaan euroon. Paikallisen seuratoiminnan tukemiseen on vuosittain ohjautunut 30 miljoonaa euroa. Nelivuotiskauden yleistavoitteena on ollut yhä useamman lapsen saaminen mukaan liikuntatoimintaan ja jatkamaan harrastusta myös vanhempana. Tärkeinä teemoina ovat liittojen, seurojen ja liikuntaympäristöjen kehittäminen, ohjaajien rekrytointi ja koulutus sekä koulu yhteistyö. Ensimmäisenä vuonna tukea sai yli 8 600 seuraa ja hankkeita oli lähes 12 700. (Andrén & Holm, 2009a.) Tukea saaneiden seurojen ja tuettujen hankkeiden määrä on lisääntynyt vuosi vuodelta. Toisen hankevuoden aikana tuettiin 9 400 seuraa ja 14 000 hanketta (Andrén & Holm, 2009b). Kolmantena vuonna seuroja oli 10 000 ja tuettuja hankkeita 16 500 kappaletta (Andrén & Holm, 2010).

Nuoret on huomioitu koulutushankkeissa ja erityisesti projektituessa ”Drive in-idrott – organiserad spontantidrott”, jonka avulla on yritetty aktivoida vähän liikkuvia 13–20-vuotiaita nuoria Idrottslyftetin

toisesta toimintavuodesta lähtien. Hankkeen avulla nuorten suhtautumista liikuntaan on haluttu muokata myönteisemmäksi. Nuorille järjestetään säännöllisiä kokoontumisia liikunnan merkeissä ja näiden tapahtumien toivotaan samalla olevan ”sisäänheitto” liikuntaan. Nuoret voivat vaikuttaa liikuntakertojen sisältöihin ja toimintamuotoihin. Projektin toteutusvaiheessa yhteistyökumppaneina ovat olleet esimerkiksi kunnat. (emt.)

Koulutushankkeissa ”Unga ledare” – Nuoret johtajat – teemalla on haluttu kehittää seurojen ohjaaja- ja valmentajakoulutusta siten, että seurojen omat nuoret jäisivät mukaan toimintaan. Hankkeessa on lähdetty ajatuksesta, että uusi ohjaaja- ja valmentajapotentiaali pitäisi osata hyödyntää paremmin seura lähellä olevista ihmisistä, eli tässä tapauksessa seuran omista nuorista. Tavoitteeseen on pyritty kehittämällä seuran toimintaympäristöä siten, että se huomio nuorten koulutustarpeet entistä paremmin. (emt.)

Rahapeli voitoista jaetun kehittämisrahan lisäksi Ruotsissa lasten ja nuorten seuratoimintaan on mahdollista saada valtiolta perustukea (Lokalt aktivitetsstöd/LOK). Tuki on kohdistettu alle 20-vuotiaiden seuratoiminnan kehittämiseen. Vuoden 2011 tietojen mukaan kaksi kolmasosaa kunnista järjesti tuen puitteissa toimintaa 7–20-vuotiaille. Kolmannes kunnista järjesti toimintaa 4–20-vuotiaille. Kuntalaista kohti laskettuna LOK-tuki oli 4,3 euroa. (RF Kommunundersökning 2011.)

Norjassa paikallistuen (Lokale aktivitetsmidler LAM) jakaminen seuroille aloitettiin vuonna 2000. Vuosien 2000–07 aikana paikallistukea maksettiin yhteensä yli 98 milj. €. Toimintakausilla 2004–07

vuosittain jaettu tuki oli noin 14 milj. €. Keskimäärin tuettuja seuroja oli vuosittain yli 5 000 ja yksittäinen hanketuki oli 2 300 €. Vaihteluväli oli kuitenkin erittäin suuri; 117–42 500 €. Tämä johtuu pitkälti norjalaisten seurojen jäsenrakenteesta, jossa pienten seurojen (alle 100 jäsentä) osuus on noin 43 %. Vastaavasti suurten seurojen jäsenmäärä kohoaa useisiin tuhansiin ja samoin myös niille myönnetty tuki. Tuki ohjautuu seuroille kuntien kautta, joissa urheiluseurojen neuvosto (idrettsråd) päättää tuen saajat. Vaikka neuvostolla on päätäntävalta, ministeriö sekä Norjan urheiluliitto ja olympiakomitea (NIF) linjaavat käyttötarkoitukset. Niissä todetaan, että tuen tulee kohdistua 6–19-vuotiaisiin, toiminnan tulee olla ensisijaisesti liikuntaa, tukea saavan seuran tulee olla itsenäinen yhdistys, jolla on henkilöjäseniä, erityisryhmät tulee huomioida ja lasten toimintaa tuettaessa tuki voidaan kanavoida urheilukoulutoimintaan. (Opedal, Nodland & Bjelland 2007.)

Vuosien 2004–2007 aikana tuki jaettiin kuitenkin pitkälti osallistuja-/jäsenmäärien mukaan. Vaikka suositukset olisivat antaneet mahdollisuuden muihin ratkaisuihin, paikalliset neuvostot pitäytyivät em. toimintatavassa. Ministeriön ja NIF:n linjaukset koettiin toisaalta melko ristiriidattomina ja neuvostojen omat toimintamallit soveltuivat niihin hyvin. Kahdeksan toimintavuoden aikana tuesta oli tullut seuratoimintaan vakiintunut toimintamalli, vaikka uusia jäseniä seuroihin ei oltu juurikaan saatu. Seuratasolla tuki käytettiin pääsääntöisesti urheilutoimintaan ja välineisiin (lähes 90 %). Muita tuen käyttökohteita

olivat muun muassa kilpailutoiminta (54 %), urheilukoulut (47 %), koulutus (43 %), tyttöjen toiminta (31 %), erityisryhmät (18 %) ja palkat (15 %). Hankkeista 46 % kohdistui nuoriin ja 54 % lapsiin. (emt.)

Vuonna 2011 tukea jaettiin noin 20 miljoonaa euroa. Kohderyhmä oli jaettu 6–12- ja 13–19-vuotiaisiin. NIF toivoi, että noin kaksi kolmasosaa hankkeista kohdistuisi nuoriin. Käyttötarkoitus ja jakoperusteet eivät olleet muuttuneet aikaisemmista vuosista. (www.idrett.no)

Ruotsin ja Norjan tukimallit ja suuremmat rahalliset panostukset mahdollistavat laajemman toiminnan ja hankemuotojen moninaisuuden. Suuri osa seuroista pääsee osalliseksi kehitystuesta, vaikka tuen määrässä on isoja vaihteluita. Voidaan myös miettiä sitä, kuinka paljon pienimmällä tukisummalla (117€) voidaan seuran toimintaa kehittää. Kehittämistuen osalta ikuisuuskytymys on, annetaanko rahaa kaikille vähän vai harvoille enemmän. Ensin mainitussa tapauksessa seurojen erilaiset tarpeet ja lähtökohdat tulevat huomioiduiksi. Jälkimmäinen puolestaan tukee suurten seurojen toimintaa, ohjaa seurojen väliseen yhteistyöhön tai mahdollistaa muuten laajan toteutusmallin. Kehitystuen osalta on keskusteluun nostettava myös tuen halutut ohjausvaikutukset ja tavoitteet, jotka nousevat liikuntajärjestöjen sekä julkisen sektorin liikuntapoliittisista linjauksista. Suomessa mahdolliset seuratoiminnan kehitystukeen tehtävät muutokset on toteutettava entistä rohkeammin näihin valintoihin perustuen.

⁶ Tässä alaluvussa esitettyjä tietoja Ruotsin ja Norjan seuratuken järjestelmästä vuosilta 2000–2008 on kuvattu julkaisussa *Seuratuominnan ja lajiliittojen kehittämishankkeet 2004–2008*. (Lehtonen, K. 2008). Käsillä olevan raportin tiedot Ruotsin ja Norjan seuratuken määrästä euroina vuosina 2000–2008 on siten laskettu kyseisen ajankohdan rahanarvon mukaan. Vuodesta 2009 eteenpäin olevat tiedot tuen määrästä on muunnettu euroiksi käyttämällä www.valuutat.fi -sivustolla olevaa valuuttalaskuria.

6

Lajiliittohankeet

6 Lajiliittohankkeet

Lajiliittojen kehittämishankkeita on jaettu vuodesta 2000 lähtien. Tuki jaetaan Nuoren Suomen kautta ja vuosittainen jaettava rahasumma on ollut noin 250 000 €. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamalla kehitystoimilla on haluttu tukea lasten ja nuorten urheilun lajikulttuurin kehittämistä. Tuki myönnetään vuodeksi kerrallaan, mutta samalle hankkeelle voidaan myöntää jatkorahoitusta seuraavana vuonna. Toimintakausi on ollut viimeisten vuosien aikana 1.9.–31.8. (Tukea lasten ja nuorten urheilun kehittämistyöhön 2010–11, Nuori Suomi.)

Kahtena ensimmäisenä tukivuonna hankkeita oli huomattavasti nykyistä enemmän (liite 3, taulukko 5). Lämsän (2005, 22) mukaan ensimmäisenä toimintavuotena tukea annettiin kaikille hakeneille liitoille. Eniten tukea on jaettu lajiliittojen kokonaisvaltaisille hankkeille. Hankkeet lähtivät liikkeelle Nuoren Suomen julkaisemien eettisten linjausten ”Unelma hyvästä urheilusta” pohjalta. Käytännössä tavoitteena oli kilpailujärjestelmien, ohjaajakoulutusten ja seura palvelujen kehittäminen.

Vuosien 2000–2011 aikana lajiliitoille on kohdistettu tukea nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen yhteensä lähes 500 000 €. Vuosien 1999–2003 välisenä aikana tuki oli yhteensä 167 000 € (Lämsä 2005, 59) ja seuraavalla nelivuotiskaudella 267 000 € (Lehtonen 2008, 69). Viimeisimmän jakson tuki oli 213 000 € (Lajiliittohankkeiden hankerekisterit 2008–2011, Nuori Suomi).

Vuosien 2004–2007 aikana nuorten liikunnan kehittämiseen kohdistetut lajiliittohankkeet tukeutuvat Nuoren Suomen Mä oon täällä! -harrasteliikuntahankkeeseen. Se antoi lajiliittojen toiminnalle suuntaviivat ja rakenteen, jonka ympärillä kehitystyötä pyrittiin viemään eteenpäin. Tämän seurauksena toiminnan tavoitteet ja sisällöt olivat yhteneväiset lajirajoista huolimatta. (Lehtonen 2008, 36.)

Seuraavien neljän vuoden aikana nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen ei lajiliittohankkeiden osalta kohdistettu tukea edellisten tukikausien tapaan. Painotus siirtyi 6–12-vuotiaiden liikunnan kehittämiseen, ohjaaja- ja valmentajakoulutukseen sekä 11–15-vuotiaiden harjoittelukulttuurin kehittämiseen. Nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen tukea saaneiden liittojen hankkeissa läpileikkaava teema oli edelleen nuorten osallisuus ja osallistuminen toiminnan suunnitteluun. Lisäksi lajikokeiluja vietiin kouluihin ja kehitettiin ”kevyempiä” lajituotteita. Nuorten omat ryhmät niin lajiliitto- kuin seuratasolla nähtiin harrasteliikunnan lisäämisen keinoksi. Valta-kunnallisena kiintopisteenä lajiliitoilla oli 2011 järjestetty Your Move Suur tapahtuma, johon nuoret pääsivät suunnittelemaan ja organisoimaan omaan lajiin liittyviä tapahtumia. (Lajiliittohankkeiden hankerekisterit 2008–2011, Nuori Suomi.)

Lajiliittohankkeiden laajuus ja käytetyt resurssit ovat vaihdelleet liitoittain paljon. Isojen liittojen mahdollisuus lajin kehittämiseen nuorten harraste-

liikuntaa tukevaksi ovat paremmat. Henkilökunta, taloudelliset resurssit ja tarvittavat tukipalvelut mahdollistavat tehokkaamman hanketoteutuksen. Joissakin liitoissa pienillä budjeteilla toteutetut vuoden mittaiset hankkeet kyseenalaistavat lajikulttuurin kehittämistavoitteen. Hankkeiden toteutumisen kannalta keskeistä on myös kunkin lajin oma lajikulttuuri. Muutosmyönteisyys tai -kielteisyys vaikuttaa suoraan kulloisiinkin kehittämistoimenpiteisiin ja niiden onnistumiseen.

Sitä, ovatko hankkeet tavoittaneet yleiset, Nuoren Suomen tai omien liittojen asettamat tavoitteet, on kuitenkin vaikea arvioida ilman hankkeiden tarkempaa analysointia. Tarkasteluun olisi otettava lisäksi seuratasolla tapahtuva lajiliittohankkeiden mukainen toiminta ja toteutusmallit. Seuratoiminnan pitäisi olla lajiliittojen toiminnan peili, jossa näkyvät halutut vaikutukset.

6.1. Nuorten ryhmät

Nuorten ryhmien perustamisen myötä nuorten vaikuttamismahdollisuudet heitä koskeviin asioihin ovat tulleet näkyviksi. Toimintamalli, jossa jo 1990-luvulla Svolin, Pesäpallo-, Urheilu- ja Koripalloliitot olivat edelläkävijöinä teemoilla ”Nuoret Johtajat” tai ”Nuoret Toimijat”, on käytännön tasolla juurtunut joihinkin lajikulttuureihin. Näiden 1990-luvun hankkeiden tavoitteena oli nuorten kouluttaminen seuratoimi-

joiksi ja ohjaajiksi. Hankkeet toteutettiin yhdessä aluejärjestöjen kanssa ja niiden tavoitteena oli saada nuoret pysymään mukana seuratoiminnassa ja rekrytoida lisää ohjaajia.

Pesäpalloliiton Nuoret Johtajat -toimintamalli on edelleen käytössä muutamissa maakunnissa, mutta ei ole liittotason toimintamuotona keskeinen (Malinen 2011). Koulutuksen tavoitteena on perustaa paikallisia ja alueellisia nuorten ryhmiä, jotka toteuttavat nuorten projekteja osana liikuntajärjestöjen toimintaa. Keskeinen toimintatapa on tekemällä oppien saada hyödyllisiä projektihallinnan, tiimityöskentelyn, itsensä johtamisen sekä elämänhallinnan taitoja. Toiminta on tarkoitettu yli 13-vuotiaille nuorille. (www.pesis.fi)

Myös Urheiluliiton nuorten oma vaikuttajaryhmä on toiminnassa (SUL Nuorten ryhmä). Sen myötä nuoret pääsevät vaikuttamaan nuorisoyleisurheilun asioihin sekä suunnittelemaan, organisoimaan ja järjestämään tapahtumia. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti ja se tarjoaa myös koulutusmahdollisuuksia. Ryhmässä on tällä hetkellä kymmenen jäsentä. (www.sul.fi)

Koripalloliiton ja Svolin osalta 1990-luvun hankkeet olivat hiipuneet 2000-luvulle tultaessa. Mukana oli yksittäisiä seuroja, mutta toimintamalli ei edennyt laaja-alaisesti lajien käytännön toimintaan. (Lehtonen 2007a, 8–9.)

7

Erityistä tukea
tarvitsevat lapset
ja nuoret

7

Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret

Valtakunnallisissa liikunnan kehittämishankkeissa on pyritty huomioimaan myös erityisryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret. Vammaisurheilujärjestöjen omien hankkeiden lisäksi seuratoiminnan kehitystuen, liikunnallisten iltapäiväkerhohankkeiden ja lajiliittohankkeiden kautta on pyritty kehittämään lajiliittojen ja paikallistason toimijoiden erityisryhmille tarjoamia liikuntaedellytyksiä.

2000-luvun laajin hanke oli Liikuntaa Kaikille Lap-sille -hanke (LKL), joka käynnistyi vuonna 2002 Nuoren Suomen tukemana. Aluksi kyse oli Suomen Invalidien Urheiluliiton ja Suomen Kehitysvammaisten Liikuntaliiton käynnistämästä koulutushankkeesta. Näkövammaisten keskusliiton liikuntatoimi liittyi mukaan vuotta myöhemmin. Hankkeen tavoitteena oli muokata suomalaista liikuntakulttuuria sellaiseksi, että erityistä tukea tarvitsevien lasten on helpompaa osallistua yleiseen liikuntatarjontaan. Osallistumiskeinojen madaltamiseen käytettiin monia keinoja, joista koulutus, kohtaamiset ja kehityskumppanuus muodostuivat tärkeimmiksi. (Saari ym. 2008.)

Hankkeen aikana lasten liikunnan tarjonta muuttui. Nuori Suomi lisäsi toimenpiteitä vähän liikkuvien, passiivisten ja liikunnasta muuten syrjäytyneiden lasten suuntaan. Paikallistason toiminta laajeni, ja yhä useammalla lapsella oli mahdollista harrastaa liikuntaa lähempänä kotia. Järjestötasolla hanke pohjusti vammaisurheilujärjestöjen yhdistymistä ja käynnisti Kaikille avoin -ohjelman. Se tuottaa koulutuksen, konsultoinnin ja rekrytoinnin kautta palveluita liikunnan ja urheilun perinteisille toimijoille huomioiden ihmisen koko elämänkaaren. (emt.)

LKL-hankkeen vaikutukset olivat laaja-alaiset. Niimestään huolimatta se ei palvellut pelkästään lasten liikunnan kehittämistä vaan pikemminkin raivasi tietä uudenaikaiselle ajattelulle. Hanke toimi myös pohjana 2000-luvun muille kehitystoille liittyen erityisryhmien liikuntaan.

Seuratukihankkeissa erityistä tukea tarvitseville nuorille kohdistettuja hankkeita on lähes mahdotonta erotella. Erityisryhmiin kuuluvia lapsia ja nuoria on kuitenkin ollut mukana hankkeissa. He ovat olleet joko muiden osallistujien mukana tai sitten omana ryhmänään ilman hankekriteereihin kuuluvia ikäluokitteluja. Hankevastaavista 6 % ilmoitti, että hankkeen avulla oli pystytty lisäämään erityisryhmien toimintaa (Lehtonen 2008, 23).

Iltapäivähankkeiden osalta tilanne oli selkeämpi, koska kauden 2005–2006 hakuohjeita täsmennettiin maininnoilla syrjäytymisvaarassa olevista tai erityistä tukea tarvitsevista lapsista. Saaren (2007, 41) mukaan erityisliikunnan näkökulmat pyrittiin ottamaan luontevaksi osaksi kaikkien lasten iltapäivätoiminnan kehittämistyötä. Paikallistasolla erityisryhmien määrä nousi kolmen hankekauden aikana ja matalankynnyksen toiminta veti mukaansa myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Lajiliittohankkeiden kautta vammaisurheilujärjestöissä aloitettiin vuonna 2006 Nuori Toimija -koulutus. Hankkeen tavoitteena oli tarjota nuorille erilaisia toimintarooleja liikunnan ja urheilun parissa esimerkiksi tapahtumien järjestäjinä ja apuohjaajina. Hanke oli hyvä satsaus nuoriin, koska toimintamuoto on edelleen osa Suomen Vammaisurheilun ja -liikunnan (VAU) pysyvää toimintaa. (Törrönen 2011.)

8

Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeista lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi

8

Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeista lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi

Jaana Jaako & Salla Turpeinen

Liikunnalliseen iltapäivätoimintaan sekä lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseen on myönnetty avustuksia vuosien 2004–2011 välisenä aikana yhteensä noin 3,3 miljoonaa euroa. Tuettuja hankkeita on 607 kappaletta. Vuosien 2004–2009 välillä toimintaan on arvioitu osallistuvan noin 60 000 lasta ja nuorta, joista nuoria (>13-vuotiaita) on arviolta 16 000. Kaikista osallistujista tyttöjä on ollut noin 46 % ja nuorista (>13-vuotiaat) osallistujista 44 %.

8.1. Iltapäivätoiminnasta kehittämishankkeiksi

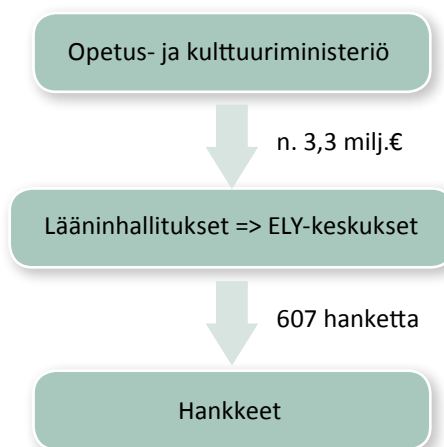
Ennen vuotta 2004 liikunnallista iltapäivätoimintaa tuettiin erillisellä määrärahalta. 1.–2.-luokkalaisten sekä erityislasten iltapäivätoiminnan muuttuminen lakisääteiseksi ja valtionavun piiriin pääseminen muuttivat liikunnallisen toiminnan määrärahan kohderyhmää 3.–9.-luokkalaisiin lapsiin ja nuoriin. Koska jaettava summa oli pieni ja hyöty haluttiin maksimoida, tuki suunnattiin kehittämiseen ja uusien muotojen luomiseen vanhan toiminnan ylläpitämisen sijasta. (Laine & Hakamäki 2005, 7.) Kun pienistä lapsista alkanut liikunnallinen iltapäivätoiminta laajeni vanhempiin ikäluokkiin ja yläkoululaisiin, oli nuorisonäkökulman mukaantulo luontevaa. Toiminnassa yläkouluikäisillä terveyden kannalta riittävä liikkuminen ei ollut ainoa tavoiteltava asia. Ohjelmilla ja projekteilla pyrittiin laajemmin edistämään hyvinvointia, ryhmässä olemista, yhteisöllisyyttä ja nuoren osallisuutta. (Hakamäki & Laine 2007, 8.) Lasten ja nuorten liikuntaohjelmassa (LNO) painotettiin molempien sukupuolten osallistumisen tärkeyttä (Laine 2008, 78). Tämä näkyi myös iltapäivätoiminnassa. Erityisesti tyttöjen osallistumista pyrittiin tukemaan ja lisäämään.

Kolmen ensimmäisen toimintakauden (2004–2007) aikana iltapäivätoiminnassa oli suuntaus pienistä yksittäisistä projekteista kohti laajempia kokonaisuuksia. Hankkeiden koon kasvaessa hallinnoija oli usein kunta, vaikka toiminnassa seurojen rooli oli keskeinen. (Hakamäki & Laine 2007, 6.)

Kaudella 2009–2010 iltapäivätoiminta laajeni lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi. Muutos oli nähtävissä myös hankkeiden sisällöissä.

Muutoksen taustalla oli ajatus päällekkäisten tukimuotojen karsimisesta; Opetushallitus myönsi tukea sekä 1.–2.-luokkalaisten iltapäivätoimintaan että kerhotoimintaan, lääninhallitukset puolestaan kerhotoiminnan tukea ensisijaisesti 3.–9.-luokkalaisille. Iltapäivätoiminnan perinteet olivat nähtävissä kehittämishankkeiden toimintasuunnitelmissa, mutta uusi tukimuoto mahdollisti myös erilaisten hankkeiden tukemisen. (Rajala & Laine 2010.)

Vuoteen 2010 asti määräraha ohjattiin lääninhallitusten kautta. Vuoden 2010 aluehallintouudistuksessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan päätösvalta liikunta-asioiden osalta siirtyi kuudelle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (jäljempänä ELY-keskukset). Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisavustusten osalta muutos tarkoitti sitä, että hakumenettelyjen päätäntävalta siirtyi Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksille⁷ (kuvio 2).

Kuvio 2. Liikunnallisesta iltapäivätoiminnasta Lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi: Avustuksen kulku vuosina 2004–2011.

⁷ Lisäksi vuonna 2010 Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisavustusten hakumenettelyyn yhdistettiin Liikkuva koulu -hankkeen kokeilukohteiden valinta ja tukeminen. Hakemuksen yhteydessä hakijan oli valittava, hakeeko Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisavustusta vai Liikkuva koulu -hanketukea. Liikkuva koulu -hankkeeseen vuosiksi 2010–2012 valitut 21 kokeiluhanketta hakivat lukuvuoden 2011–2012 avustusta erillisen Liikkuva koulu -haun kautta.

Nykyisin hakuohjeessa (OKM 2011) korostetaan ensisijaisesti kehittämishankkeita, joissa pyritään edistämään lasten ja nuorten aktiivista osallistumista liikunnan harrastustoimintaan tai omaehtoiseen liikkumiseen. Kehittämistoiminnalla pyritään löytämään toimintamalleja, jotka kannustavat erityisesti terveytensä kannalta liian vähän liikkuvia lapsia ja nuoria lisäämään liikkumista. Lisäksi tavoitteena on vakiinnuttaa jo liikkuvien lasten ja nuorten liikuntaharrastus, tarjota uusia liikuntaelämyksiä, lisätä omaehtoista liikkumista sekä vahvistaa kansalaistoiminnan toimintaedellytyksiä.

”Varsinaisen liikkumistehtävän lisäksi iltapäivätoiminnan kehittämisellä on rakennettu malleja, joissa keskeisellä sijalla on valtion ja kuntien sekä kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö.” (Laine 2008, 5.) Lähtökohtaisesti avustusta myönnetään kehittämishankkeiden toteuttajille, joita voivat olla kunnat, kuntayhtymät, järjestöt ja yhteisöt. Avustusta ei myönnetä kouluille, rekisteröitymättömille yhteisöille, yksityisille henkilöille eikä voittoa tavoitteleville yhteisöille. (OKM 2011.)

8.2. Hankkeet, avustussummat ja osallistujamäärät

Rahoitettujen hankkeiden lukumäärä on vuosittain vaihdellut avustussumman pysyessä lähestulkoon muuttumattomana. Poikkeuksena on ensimmäinen kausi, jolloin avustussumma oli 570 000 €. Alla olevasta yhteenvetotaulukosta (taulukko 5) on poimittavissa vuotuiset hankemäärät, avustussummat sekä arviot osallistujamääristä.

Vuoteen 2009 asti osallistujamäärät on saatavilla sekä hankehakemuksista (arvio) että kauden jälkeen tehdyistä kyselyistä (toteutunut). Keskimäärin osallistujia on vuosittain ollut noin 10 000, joista nuoria (>13-vuotiaita) noin 26 %. Nuorista osallistujista 44 % on ollut tyttöjä ja 56 % poikia.

Nykyisin hakulomakkeessa ei erikseen pyydetä ilmoittamaan, kuinka paljon lapsia ja nuoria hanke tavoittelee mukaan toimintaansa. Tällöin tietoa tavoitetuista liikkujista tai liikkujien sukupuolijakamasta ei ole saatavissa. Kauden 2009–2010 toimintasuunnitelmista on kuitenkin laskettavissa nuorille

Taulukko 5. Hankkeiden määrät, avustussummat, osallistujamäärät ja sukupuolijakauma.⁸

Kausi	Hankkeita	Avustussumma (€)	Osallistujia ¹	Tyttöjä/poikia (%)	Nuoria osallistujia (> 13-vuotiaita)	Tyttöjä/poikia (%)
2004–2005	101	570 000	8 000	44 / 56	1 700	38 / 62
2005–2006	82	650 000	12 000	45 / 55	3 500	47 / 53
2006–2007	87	645 000	10 000	47 / 53	3 200	44 / 56
2007–2008	88	660 000	10 000	47 / 53	2 700	44 / 56
2008–2009	102	669 000	10 000	45 / 55	2 000	46 / 54
2009–2010 ²	72	650 000	x	x	x	x
2010–2013 ³	75	639 500	x	x	x	x
Yhteensä	607	3 268 500	56 600	46 / 54	15 600	44 / 56

¹ Vuoteen 2009 asti arviot osallistujamääristä hankekyselyin.

² Vuonna 2009 muutos Liikunnallisesta iltapäivätoiminnasta Lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiksi.

³ Vuonna 2010 Aluehallintouudistus → OKM:n hallinnonalan päätösvalta liikunta-asioissa ELY-keskuksille.

⁸ Hakamäki & Laine 2005a; Hakamäki & Laine 2005b; Hakamäki & Laine 2006b; Hakamäki & Laine 2007; Laine 2008; Hakamäki ym. 2009; Rajala & Laine 2010.

kohdistetut hankkeet. Hankkeista kuusi oli suunnattu yläkouluikäisille ja 12 tarkemmin määrittelemättä ”lapsiin ja nuoriin”. Kaudella 2010–2011 kohderyhmää ei toimintasuunnitelmista tai hakulomakkeista ole selkeästi poimittavissa. Lapsiin ja nuoriin kohdistettuja hankkeita oli 29, yläkoululaisille neljä ja yhtenäiskouluihin kuusi. Kauden hankkeista yksi oli suunnattu tytöille ja yksi pojille. Tyttöjen hankkeessa tavoitteena oli innostaa sekä alakoulun 5.–6.-luokkien, yläkoulun että lukion tyttöjä liikkumaan mm. järjestämällä tanssikursseja ja terveyspäiviä. Pojille suunnatussa hankkeessa puolestaan kannustettiin poikia, isä ja isoisiä liikkumaan yhdessä.

Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kaikilla hankkeilla osallistujina on ollut enemmän poikia kuin tyttöjä. Tyttöjen osallistumista on pyritty tukemaan ja lisäämään. Hankkeet ovat esimerkiksi suunnanneet tarjontaa erityisesti tyttöjä kiinnostaviin lajeihin ja korostaneet toiminnan ei-kilpailullista puolta. Joissakin hankkeissa tytöt olivat toivoneet ja saaneet omia ryhmiä. (Hakamäki & Laine 2005b; Hakamäki & Laine 2007.) Useissa hankkeissa näkyi pyrkimys yhdistää eri-ikäisiä ja erilaisia lapsia ja nuoria toimimaan yhdessä. Monissa hankkeissa kuitenkin huomattiin, että toisinaan liikuntaryhmiä on järjestettävä erikseen tytöille ja pojille, jotta tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet toteutuisivat (Hakamäki & Laine 2005a, 6). Yhteisistä ryhmistä saatiin myös myönteisiä kokemuksia, joten asia on ratkaistava tapauskohtaisesti (Hakamäki & Laine 2006a, 17).

8.3. Johtopäätökset

Iltapäivätoiminnan kaikilla hankkeilla on pyritty lisäämään tyttöjen osallisuutta ja osallistumista. Toimivat keinot tyttöjen osuuden kasvattamiseksi ovat eri hankkeissa erilaisia. Oleellista on lasten omien tarpeiden kuuleminen. (Hakamäki & Laine 2005b, 8.) Nykymuodollaan riittämättömästi liikkuvien lasten ja nuorten aktivointi on kehittämistoiminnassa koettu vaikeaksi. Parhaiten on toteutunut tavoite jo liikkuvien lasten ja nuorten liikuntaelämysten tuottamisessa. Sen sijaan passiivisia lapsia ja nuoria ei ole tavoitettu toivotulla tavalla.

Kehittämisyhteistyö on monen hankkeen kohdalla ollut toiminnan elinehto. Suuria määriä ei valtakunnallisesti ole liikutettu, mutta yksittäisen alueen, järjestön tai yhteisön näkökulmasta vaikutus on ollut laajempi. Osa kehittämishankkeista on jäänyt yksittäisiksi hankkeiksi hankeviidakkoon. Toisille tuki on mahdollistanut toiminnan vakiinnuttamisen.

Nykyisellään lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseen on mahdollista saada tukea viidestä eri tukimuodosta: ELY-keskusten myöntämistä lasten ja nuorten liikunnan kehittämismäärärahoista, 3.–9-luokkalaisille suunnatusta kerhotoiminnan tuesta, Liikkuva koulu -hanketuesta sekä Opetushallituksen myöntämistä tuista 1.–2.-luokkalaisten iltapäivätoimintaan ja kerhotoimintaan.

Lopuksi

Nuorten harrasteliikuntaa on tuettu 2000-luvulla lukuisten hankkeiden kautta. Tässä tutkimuskoosteessa on tarkasteltu OKM:n rahoittaman Lasten ja nuorten liikuntaohjelman puitteissa toteutettuja toimenpiteitä, joissa Nuori Suomi ry on ollut keskeisenä toimijana. Toteutusvaiheessa yhteistyötahoina ovat olleet pääasiassa liikunnan aluejärjestöt, lajiliitot, SLU, muut liikuntajärjestöt ja julkinen sektori. ELY-keskukset ovat vastanneet lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeiden hallinnoinnista. Saatavilla olleiden talouslukujen mukaan tukien, kampanjoiden ja hankkeiden kautta harrasteliikunnan kehittämiseen käytettiin rahaa yli neljä miljoonaa euroa. Todellisuudessa summa on tätä suurempi, koska mukana eivät olleet kaikkien toteutettujen toimenpiteiden kulut ja tuet.

Nuorten harrasteliikunnan edistämisen tarve kumpusi siitä, että liikuntajärjestöjen ja seurojen tarjomat mahdollisuudet kohdistuivat 2000-luvun alussa edelleen pääosin lasten liikuntaan ja tavoitteelliseen kilpaurheiluun. Kehittämistoimenpiteiden läpileikkaava teema oli nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen omiin liikuntaharrastuksiin liittyen. Kehittämistoimenpiteillä tavoiteltiin myös uusia liikkujia.

Nuorten harrasteliikuntaa edistettiin kahdella isolla valtakunnallisella hankkeella. Näistä ensin toteutettu Mä oon täällä! kohdistui enimmäkseen lajiliittoihin ja seuroihin. Tavoitteena oli muokata seurojen ja järjestöjen toimintakulttuuria niin, että nuoret olisivat päässeet osallisiksi toiminnasta sekä suunnittelu- että toteutusvaiheissa. Hankkeen myötä haluttiin edistää myös nuorten mahdollisuuksia harrastaa ”kevyemmin”, omista lähtökohdista käsin. Hankkeeseen sisältyi valtakunnallisia seminaarierroksia, koulutuksia ja kokoontumisia.

Your Move -kampanja toteutettiin vuosina 2010–11. Sen pääpaino oli Helsingissä järjestetyssä suurtahtumassa, jossa nuoret saivat kokeilla erilaisia lajeja. Kampanjaan kuului aikaisemmin toteutetut alueelliset tapahtumat (Your Move on Tour) ja kouluissa työskennelleet Moverit. Heidän tavoitteenaan oli tukea ja auttaa nuoria liikuntatapahtumien järjestelyissä.

Mä oon täällä! -hankkeen vaikutuksia lajiliitto- ja seuratasolle ei arvioitu. Toimintakulttuurin muutosta tavoittelevat hankkeet tarvitsevat toteutuakseen pitkän ajanjakson eikä kahden tai kolmen vuoden

aikana voida saavuttaa haluttuja tuloksia. Hankkeen vaikutuksia nuorten liikunta-aktiivisuuteen on niin ikään mahdotonta arvioida. Hanke on voinut lisätä nuorten itsensä sekä seura- että järjestötasolla toimivien ihmisten tietoisuutta nuorten harrasteliikuntaan liittyvästä problematiikasta ja samalla yksittäisissä tapauksissa edistää asiaa.

Your Move -kampanjan osalta tulokset ovat osittain samansuuntaiset. Niin aluetapahtumilla, Mover-toiminalla kuin Helsingin suurtahtumallakin on varmasti annettu ideoita, elämyksiä ja kokeilumahdollisuuksia monille nuorille erilaisiin liikuntalajeihin liittyen. Tavoitteeksi asetettu kohderyhmän liikunta-aktiivisuuden lisääminen on mahdoton mitata. Kävijöiden omat arviot kertovat jotakin, mutta ne ovat kuitenkin vain subjektiivisia aikomuksia ja suunnitelmia, joiden konkretisointumista ei voida osoittaa. Isojen valtakunnallisten hankkeiden ja kampanjoiden osalta tulisikin tarkemmin miettiä sitä, mitkä ovat niiden realistiset tavoitteet ja miten ne ovat toteutettavissa ja mitattavissa.

Vuosittain toistuvista tukitoimenpiteistä seuratoiminnan kehityshankkeet, lajiliittohankkeet sekä lasten ja nuorten liikunnan kehityshankkeet (ent. liikunnalliset iltapäivähankkeet) ovat osaltaan mahdollistaneet nuorten harrasteliikunnan kehittämistä. Seuratoiminnan kehitystukihankkeista nuorten harrasteliikunnan kehittämiseen on kohdistettu 2000-luvulla tukea noin 1,4 miljoonaa euroa. Lajiliittoja on tuettu noin 500 000 eurolla. Seuratoiminnan kehitystukihankkeissa on liikkunut säännöllisesti vuosien 2004–2011 aikana 165 000 lasta ja nuorta. Heistä kolmannes on ollut 13–19-vuotiaita.

Lasten ja nuorten liikunnan kehityshankkeiden kautta on jaettu tukea noin 3,3 miljoonaa euroa. Vuosien 2004–2009 välillä toimintaan on arvioitu osallistuneen noin 16 000 nuorta, joista tyttöjä 44 %.

Paikallisen tason kehityshankkeet vaikuttavat yksittäisesti seurojen toimintakulttuuriin ja sen eri alueisiin (Lehtonen 2008, 47). Valmentajien määrän ja koulutustason lisäämisellä sekä toimivimmilla välineillä ja tiloilla saadaan aikaiseksi laadukkaampaa toimintaa, joka voi osaltaan motivoida lapsia ja nuoria liikkumaan enemmän. Kehitystukea on hyvä suunnata urheiluseurojen rakenteiden ja toimintatapojen muutoksiin. Niiden kehittämällä voidaan saavuttaa myöhemmässä vaiheessa lisää liikkujia.

Lajiliittohankkeiden pysyvimmät muutokset koske-

vat nuorten ryhmiä, joita on 2000-luvulla perustettu useisiin lajiliittoihin. Näitä ryhmiä on ollut aikaisemminkin, mutta nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen tavoitteet näyttäytyvät konkreettisina toimintamalleina näissä pienryhmissä. Nähtäväksi jää, kuinka nuorten ryhmät eri lajeissa pystyvät vaikuttamaan lajiensa toimintaan.

Useista kehitystoimenpiteistä ja taloudellisista sat-sauksista huolimatta merkittäviä muutoksia nuorten harrasteliikunnan edistämiseksi ei ole 2000-luvulla saavutettu. Viimeisimmän liikuntatutkimuksen (2009–2010, Lapset ja nuoret) mukaan 15–18-vuotiden harrastaminen urheiluseuroissa on jopa hieman vähentynyt. Kampanjoilla on pystytty lisäämään tietoisuutta, yksittäisissä lajeissa asioita on voitu edistää ja kehittää, mutta varsinaista murrosta ei ole tapahtunut. Seuroissa ja lajiliitoissa järjestelmät suosivat edelleen pääsääntöisesti tavoitteellista kilpaurheilua. Lajikulttuureihin sidottuja poikkeuksia on toki olemassa. Tämän takia harrasteliikunnan kehittämismahdollisuus on annettava edelleen niille lajiliitoille ja seuroille, jotka kokevat sen luontevaksi toiminta-alueekseen.

Kilpaurheilua tukeva suuntaus on luonteva osa seuratoimintaa. Samalla on kuitenkin hyväksyttävä se, että seurojen tarjoamat mahdollisuudet ovat rajalliset, ja ne suosivat pääsääntöisesti aktiivisia liikkuja. On myös täysin mahdollista, että seurojen ja liikuntajärjestöjen toiminta ei tulevaisuudenkaan kehittämistoimenpiteistä huolimatta tule kiinnostamaan etenkin vähän liikkuvia nuoria.

Seurojen järjestämässä liikunnassa itselle sopivan yhteisön tai vertaisryhmän löytäminen on haasteellista, koska liikkumisen lähtökohta ja perusteet eivät kohtaa urheiluseurojen toimintatapojen kanssa. Nuorten osalta esimerkiksi eri oppilaitosten, kuntien tai muiden kolmannen sektorin toimijoiden toteuttamia liikuntamahdollisuuksia on tämän vuoksi tarkasteltava uudelleen. Liikunta-aktiivisuuteen ei vai-

kuta pelkästään olemassa oleva tarjonta. Esimerkiksi yksilön elämässä olevat arvot, asenteet ja liikuntaan sosiaalistavat yhteisöt voivat olla huomattavasti merkityksellisempiä tekijöitä. Tämän vuoksi nuorten liikuntasuhdetta on tarkasteltava osana nuorisokulttuuria entistä laajemmin. Ymmärryksen ja näkökulmien laajentamisen kautta liikunnan asema nuorten elämänsisällöissä voidaan paikantaa paremmin ja sen myötä myös kehittää liikuntamahdollisuuksia.

Tulevaisuudessa, ennen kuin uusia kehitystoimenpiteitä suunnitellaan, on liikuntajärjestöjen ja urheiluseurojen tehtävä päätös siitä, mikä on niiden ydin-tehtävä ja ensisijainen kohderyhmä. Näiden koordinaattien mukaan kehitystoimenpiteille voidaan asettaa realistiset tavoitteet. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkityksellistä on se, pidättäytytäänkö aktiivisten ihmisten liikuttamisessa vai yritetäänkö ottaa enemmän vastuuta myös vähän liikkuvista kansalaisista. Tällä hetkellä liikuntajärjestöjen ja seurojen yhteiskuntavastuu kasvaa jatkuvasti. Se aiheuttaa hallitsemattoman toimintakentän laajentumisen ja hajaantumisen, jota ei voida resursoida ja kehittää riittävästi. Hallitsemattomuus voi lopulta johtaa siihen, että tehdään vähän kaikkea, mutta ei mitään hyvin.

Päätöstä kohderyhmän valinnasta ei voida kuitenkaan toteuttaa ilman julkisen sektorin toimijoita. OKM on toistaiseksi vastannut liikunnan tukemisesta lähes kokonaan. Valtionhallinnon tasolla tämä kertoo siitä, että liikunnan yhteiskunnallista merkitystä ei ole julkisesti hyväksytty niin, että sen painoarvo näkyisi ja konkretisoituisi muissakin ministeriöissä. Kansalaisten liikkuminen ja liikuttaminen ei ole vain liikuntajärjestöjen, seurojen ja näitä tukevan ministeriön asia. Mitä suuremmaksi huonokuntoisen väestön osuus kasvaa, sitä enemmän tarvitaan julkisen sektorin poikkihallinnollista yhteistyötä niin toiminnan kuin resursoinnin tasolla.

LÄHTEET

Andrén & Holm. 2008. Här är Handslaget – fyra år summeras. Riksidrottsförbundet, Stockholm.

Andrén & Holm. 2009a. Ett år med Idrottslyftet. Rapport om år I. Riksidrottsförbundet, Stockholm.

Andrén & Holm. 2009b. Utvecklingen fortsätter. En rapport om Idrottslyftets andra år. Riksidrottsförbundet, Stockholm.

Andrén & Holm. 2010. Utveckling och kreativitet. En rapport om Idrottslyftets tredje år. Riksidrottsförbundet, Stockholm.

Berg, P., Gretschel, A. & Humppila, L. 2011. Ei nuorille vaan nuorten kanssa. Miten mitata liikuntakulttuurin muutosta Your Move -kampanjassa? Nuorisotutkimussera/Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisuja 47 & Nuori Suomi ry.

Eerola, R., Kuusela, K., Laine, K. & Pöllänen, K. 2008. Kouluisten liikunnallisen iltapäiväkerhotoiminnan kehittäminen. Teoksessa Laine K. (toim.) Liikunnallisen iltapäiväkerhotoiminnan kehittämisen seuranta ja arviointi 2004–2007. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 215. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

Hakamäki, M. & Laine, K. 2005a. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeet 2005–2006. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 174. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Hakamäki, M. & Laine, K. 2005b. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kauden 2004–2005 yhteenveto. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 176. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Hakamäki, M. & Laine, K. 2006a. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeiden käynnistyminen kaudella 2006. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 179. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Hakamäki, M. & Laine, K. 2006b. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kauden 2005–2006 yhteenveto. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 184. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Hakamäki, M. & Laine, K. 2007. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeiden käynnistyminen kaudella 2006–2007. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 193. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Hakamäki, M., Pälvimäki, V., Laakso, N. & Laine, K. 2009. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kauden 2008–2009 yhteenveto. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 224. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Lapset ja nuoret. Nuori Suomi, Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, Opetus- ja kulttuuriministeriö. SLU:n julkaisusarja 7/2010.

Laine, K. & Hakamäki, M. 2005. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeet 2004–2005. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 166. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Laine, K. (toim.) 2008. Liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämisen seuranta ja arviointi 2004–2008. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 215. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.

Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14. Opetusministeriö, Helsinki.

Lehtonen, K. 2007a. Mä oon täällä! -Seurantaraportti Nuorten harrasteliikuntahankkeen käynnistymisestä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 191. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

Lehtonen, K. 2007b. Löydä liikunta -kerhojen arviointi. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 206. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

Lehtonen, K. 2008. Seuratoiminnan ja lajiliittojen kehittämishankkeet 2004–2008. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 218. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

Lämsä, J. & Mäenpää, P. 2002. Kuinka moni lopettaa? Tietoja ja näkemyksiä nuorten urheiluharrastuksen aloittamisesta ja lopettamisesta. Nuori Suomi. SLU-paino.

Lämsä, J. 2005. Lasten ja nuorten liikuntaohjelman 1999–2004 arviointi. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.

OKM. 2011. Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisavustukset. Hakuohje Suomeksi. Saatavana sähköisesti: http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/avustukset/lasten_ja_nuorten_liikunnan_kehittamisavustukset.html?lang=fi, luettu 22.11.2011.

Opedal, S., Nodland, S.I., & Bjelland, A. 2007. Konsolidert tilskuddsordning? Oppfolgende evaluering av Kultur – og kirke departementets tilskuddsordning til lokale idrettslag. Rapport IRIS –2007/081. International Research Institute of Stavanger.

Rajala, K. & Laine, K. 2010. Lasten ja nuorten kehittämishankkeet. Yhteenveto hakemuksista. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 232. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, Jyväskylä.

RF Kommunundersökning 2011. Riksidrottsförbundet, CMA Research.

Saari, A. 2007. Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja inklusio iltapäivätoiminnan kehittämishankkeissa 2004–2007. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 192. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, Jyväskylä.

Saari, A., Rautio, S. & Remahl, V. 2008. Kohtaamisia lasten liikunnassa. Liikuntaa Kaikille Lapsille -hanke 2002–2008. Kalevaprint.

Internet-lähteet:

www.idrett.no

luettu 25.10.2011

www.minedu.fi

luettu 17.10.2011

www.pesis.fi

luettu 3.11.2011

www.sul.fi

luettu 3.11.2011

www.valuutat.fi

luettu 28.–29.11.2011

Haastattelut ja henkilökohtaiset tiedonannot:

Heinänen, O. 2011. Henkilökohtainen tiedonanto: sähköposti, 9.12.2011. (Kehitysjohdaja, Nuori Suomi ry)

Lehto, J. 2011. Henkilökohtainen tiedonanto: puhelinhaastattelu, 15.12.2011. (Kehityspäällikkö, Nuori Suomi ry.)

Malinen, J. 2011. Henkilökohtainen tiedonanto: sähköposti, 14.11.2011. (Nuorisopäällikkö, Suomen Pesäpalloliitto)

Paukku, J. 2011. Henkilökohtainen tiedonanto: puhelinhaastattelu, 15.12.2011. (Liikunnan ja urheilun nuorisokomitean tiedottaja 2010–2011.)

Törrönen, T. 2011. Henkilökohtainen tiedonanto: sähköposti, 10.10.2011. (Nuorisotoiminnan suunnittelija, Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.)

Julkaisemattomat lähteet:

Lajiliittohankeiden hankerekisterit 2008–2011, Nuori Suomi. Excel-tiedosto.

Seuratuen hankerekisterit 2004–2011, Nuori Suomi. Excel-tiedosto.

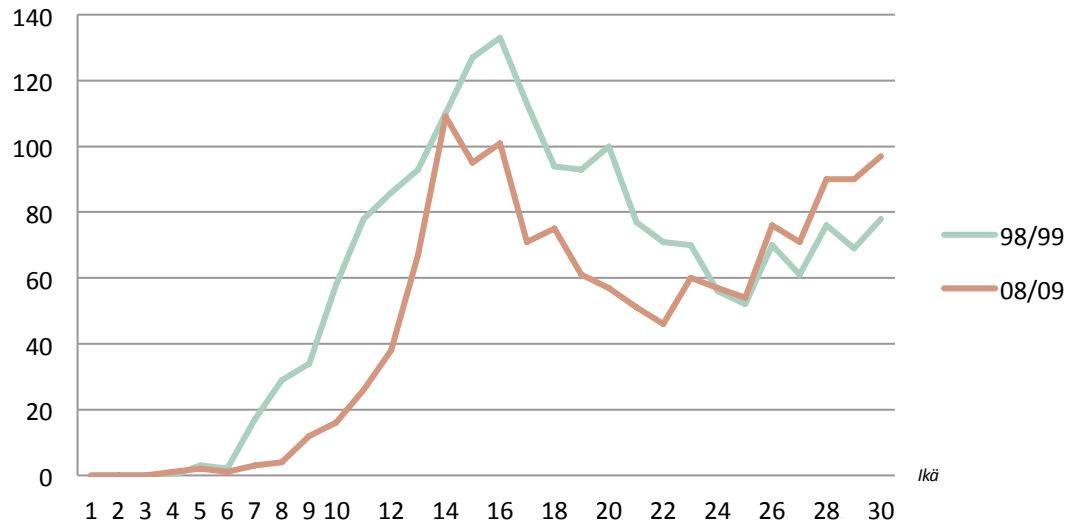
Seuratukihankkeiden jäsenrekisteri 2009–2011, seuratuki.sebagon.org

Tukea lasten ja nuorten urheilun kehittämistyöhön 2010–11, Nuori Suomi. Moniste.

Laine, K., Lämsä, J. & Hakonen, H., 2010–2011. Lajiliittojen lisenssiseuranta, LIKES ja KIHU. Excel-tiedostot.

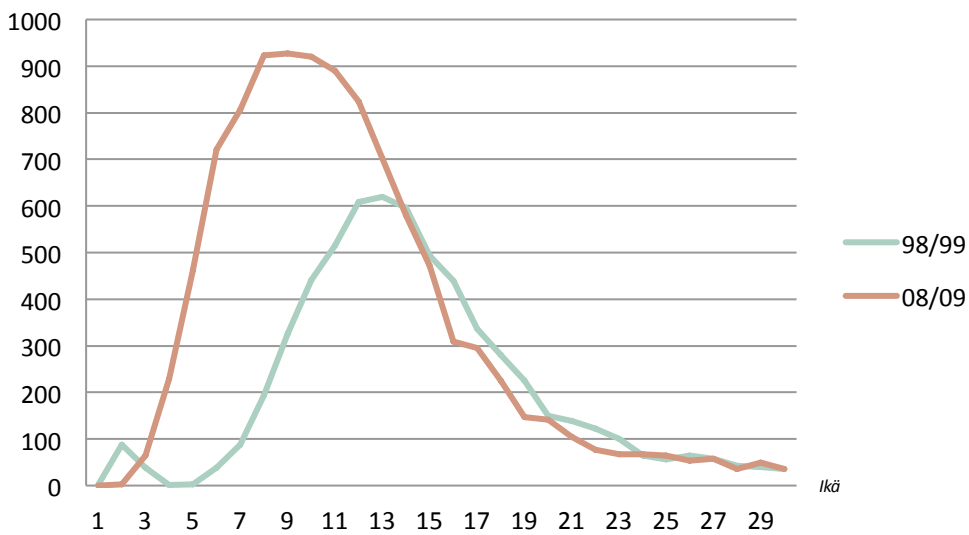
AMPUMAUURHEILU

Lisenssien määrä

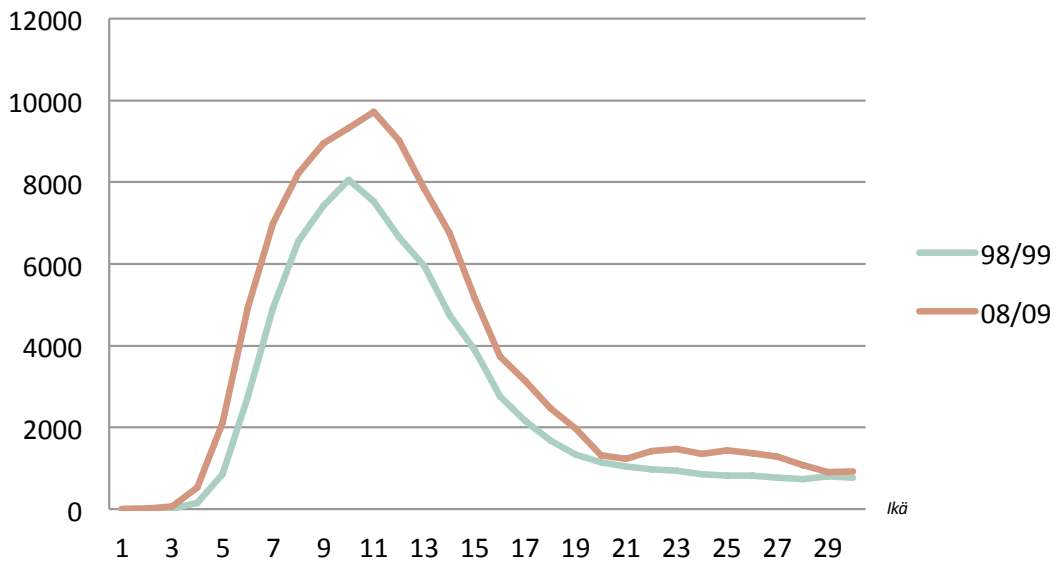
HIIHTO

Lisenssien määrä

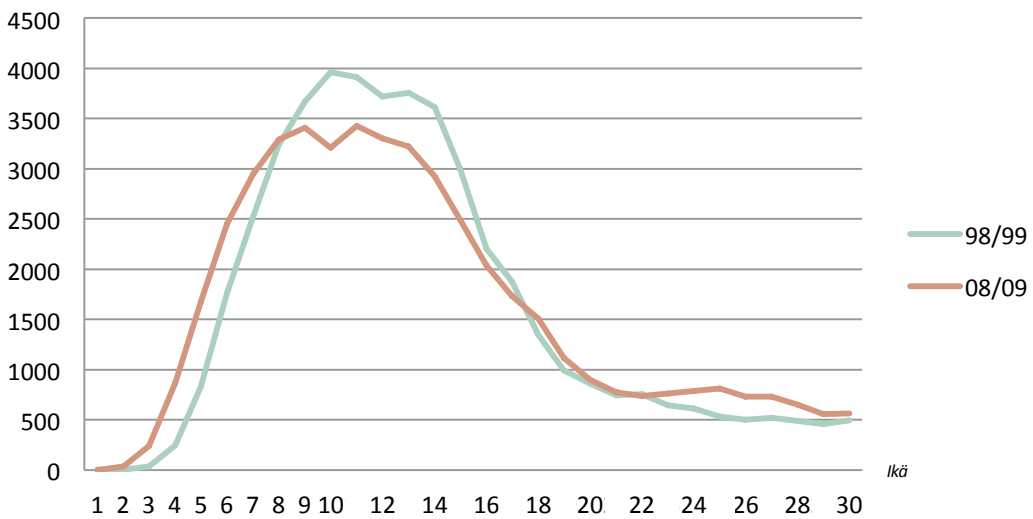
JALKAPALLO

Lisenssien määrä

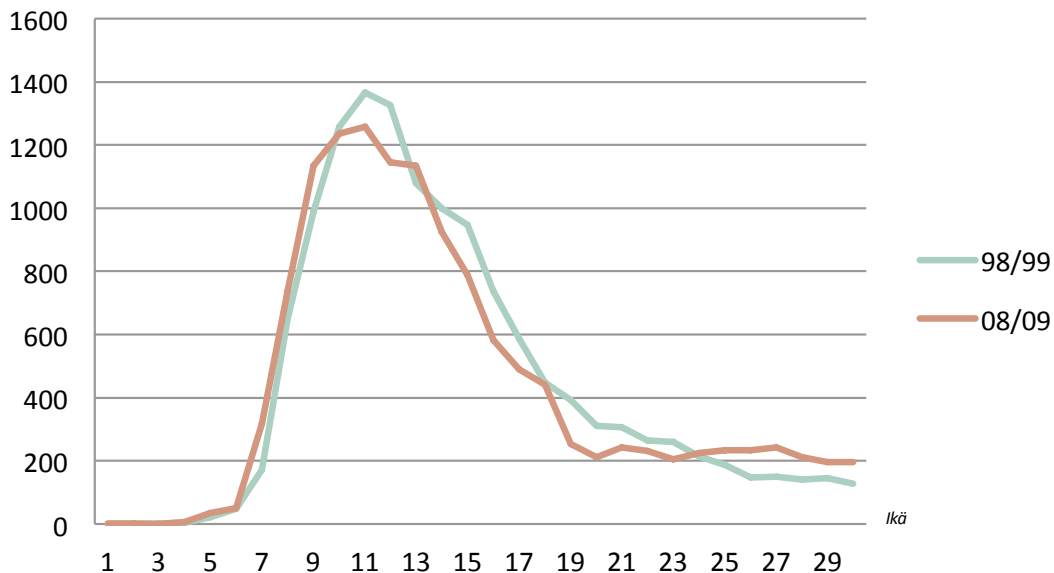
JÄÄKIEKKO

Lisenssien määrä

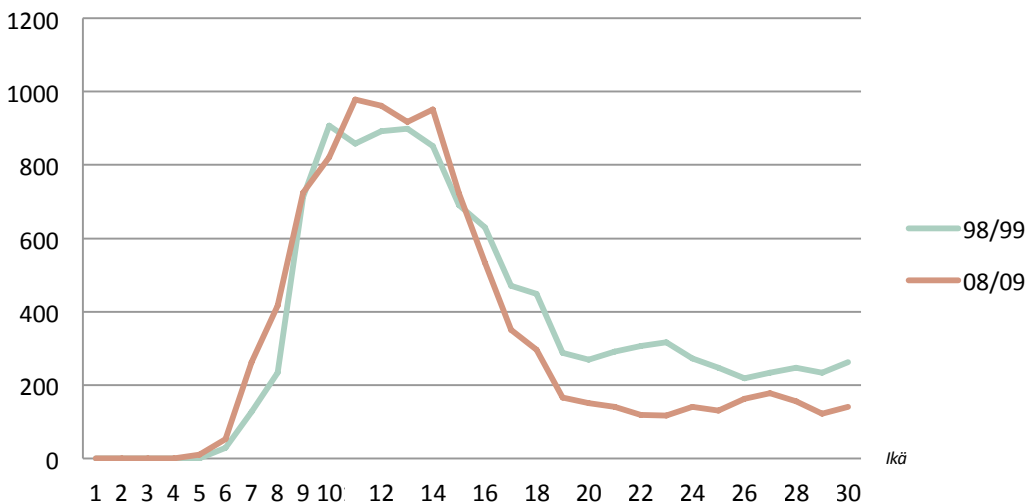
KORIPALLO

Lisenssien määrä

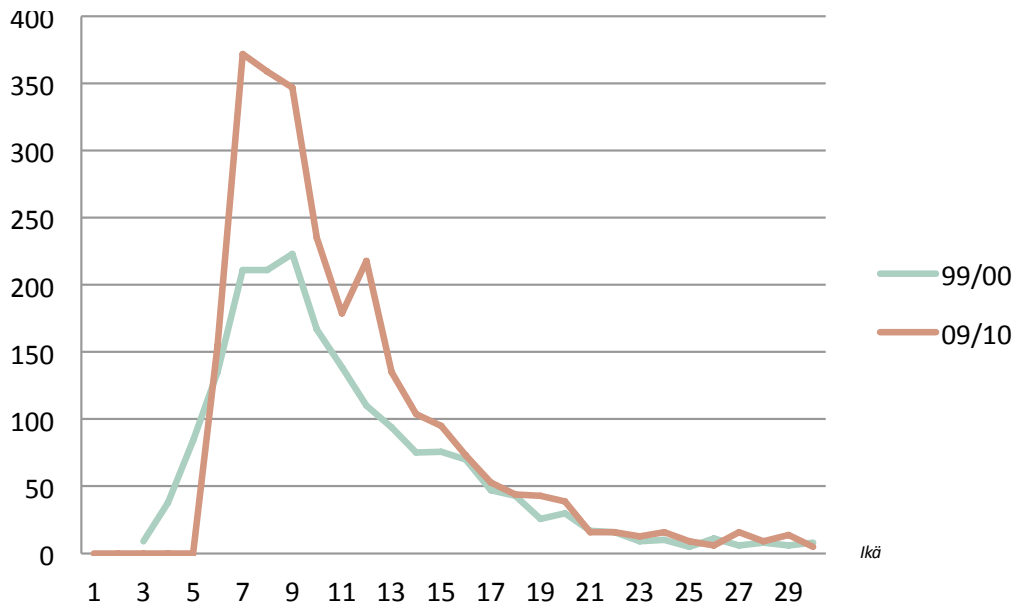
LENTOPALLO

Lisenssien määrä

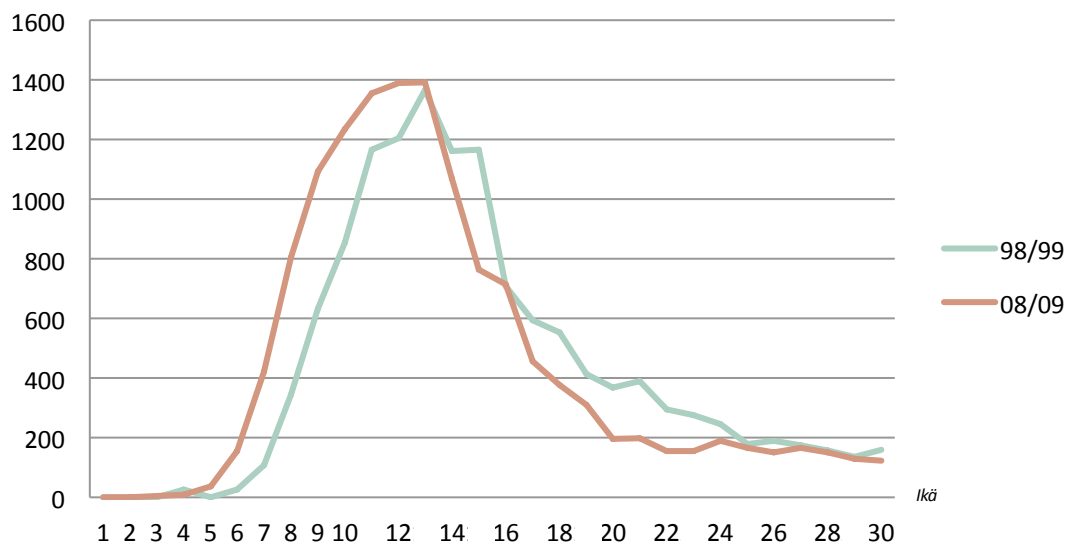
PAINI

Lisenssien määrä

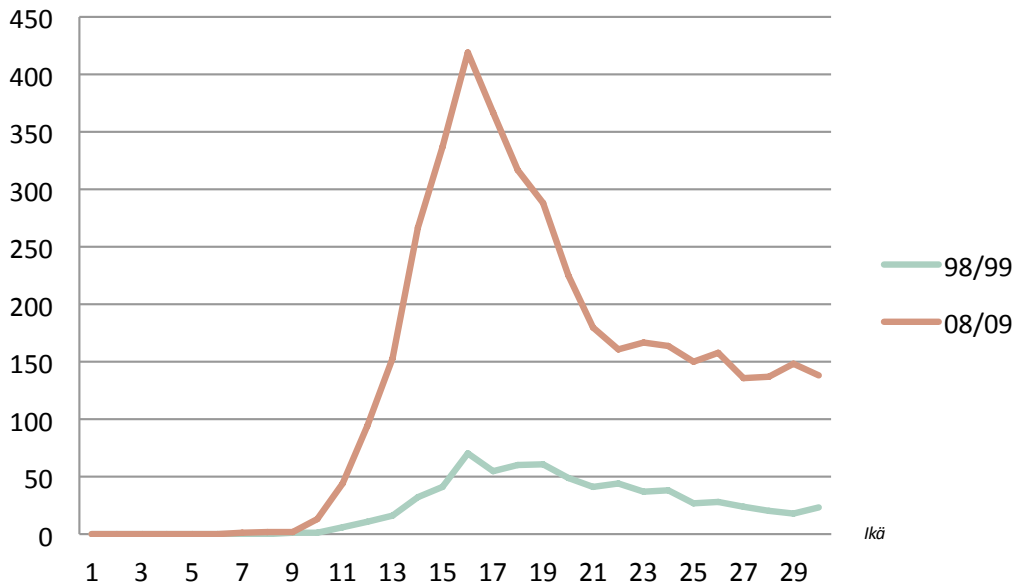
PESÄPALLO

Lisenssien määrä

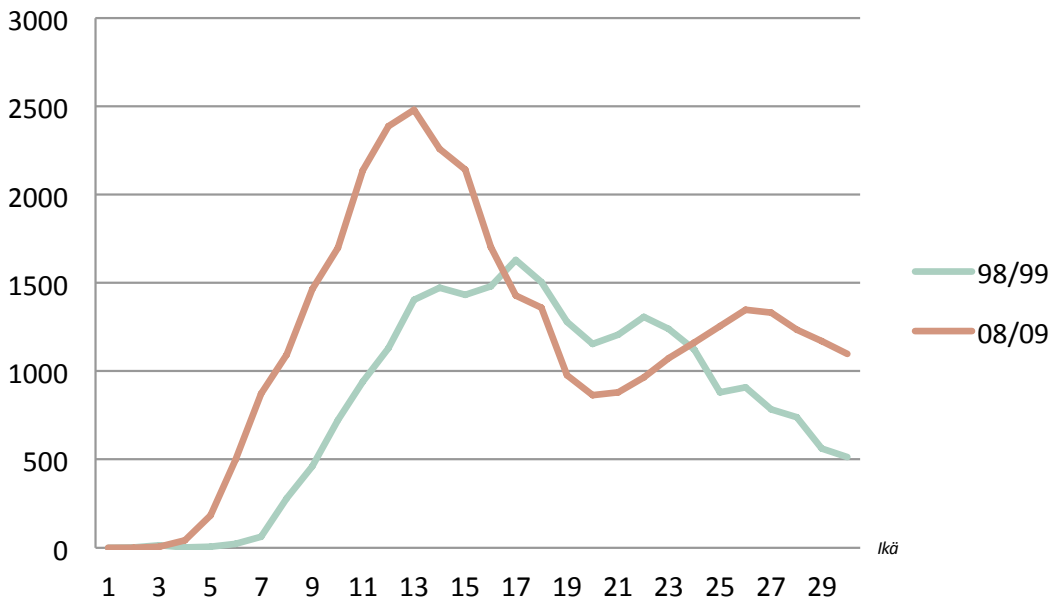
RATSASTUS

Lisenssien määrä

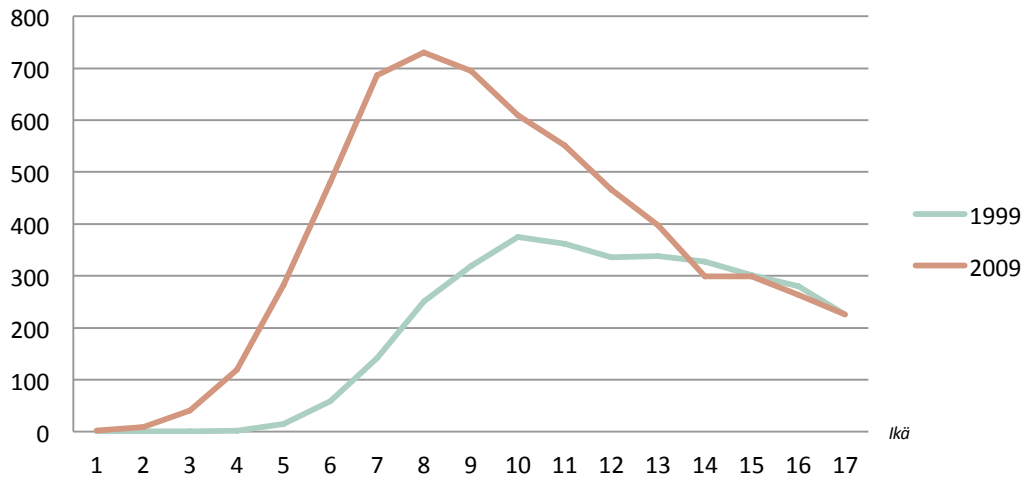
SALIBANDY

Lisenssien määrä

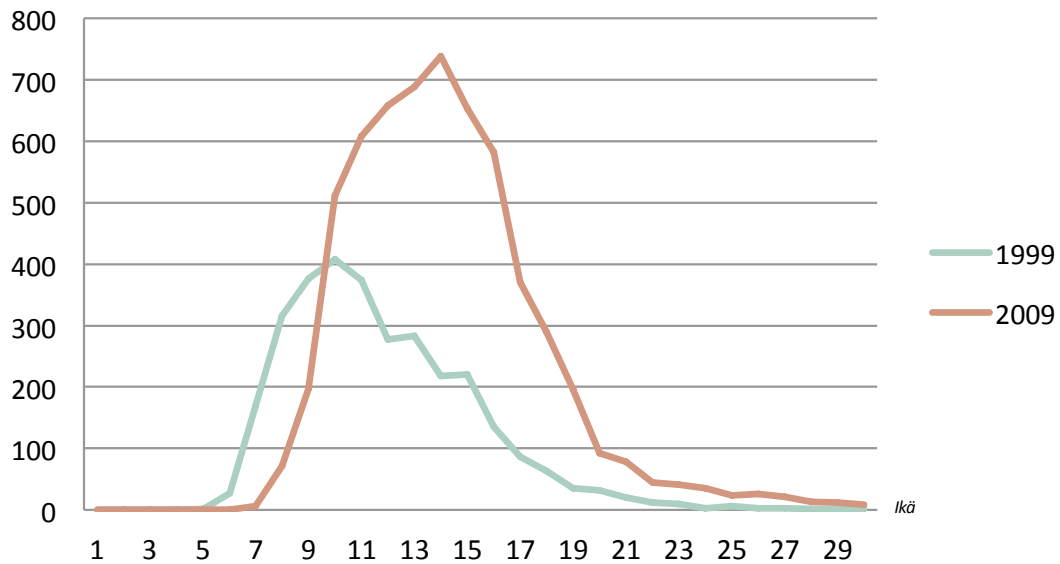
SUUNNISTUS

Lisenssien määrä

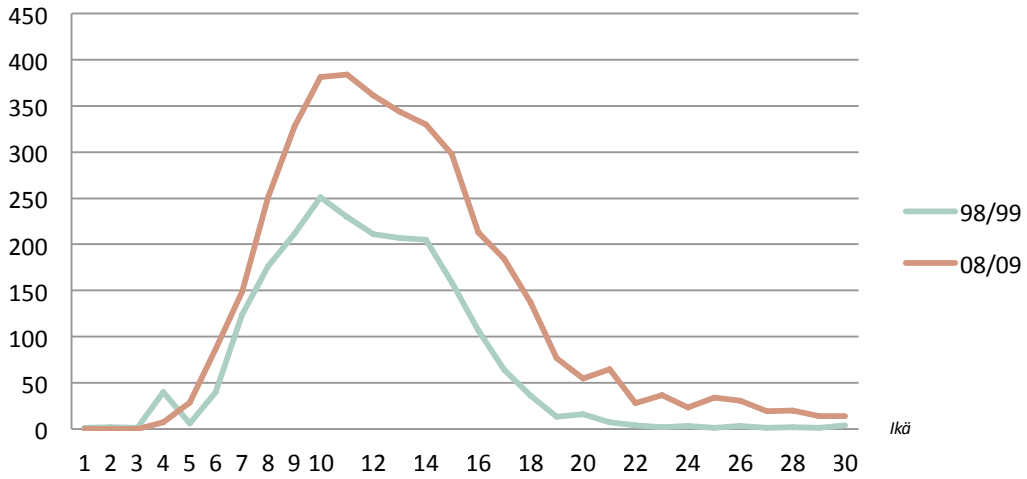
SVOLI

Lisenssien määrä

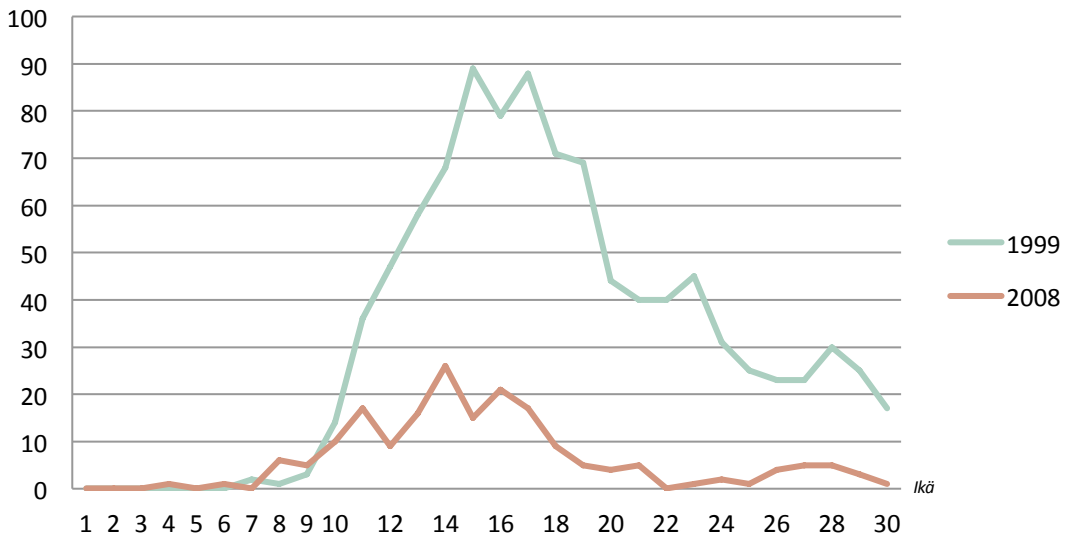
TAITOLUISTELU

Lisenssien määrä

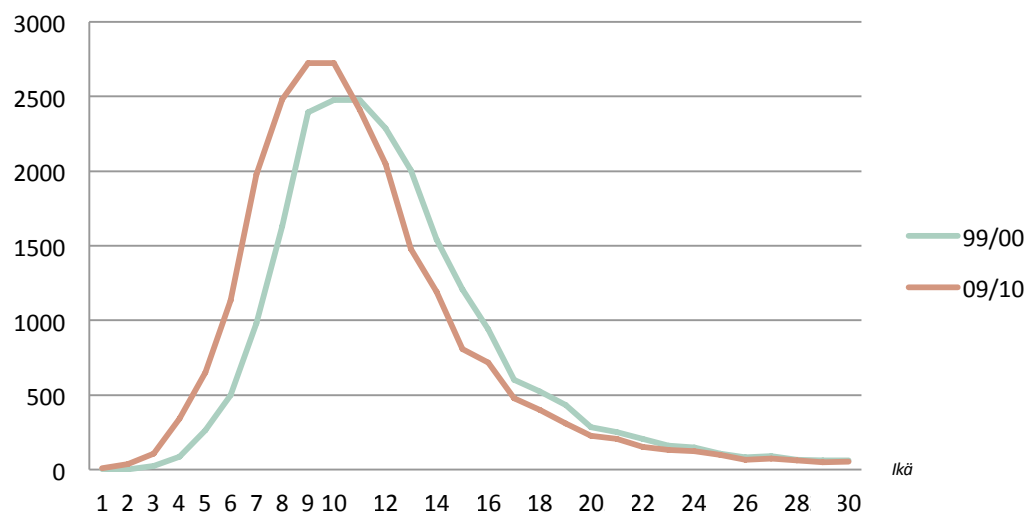
TENNIS

Lisenssien määrä

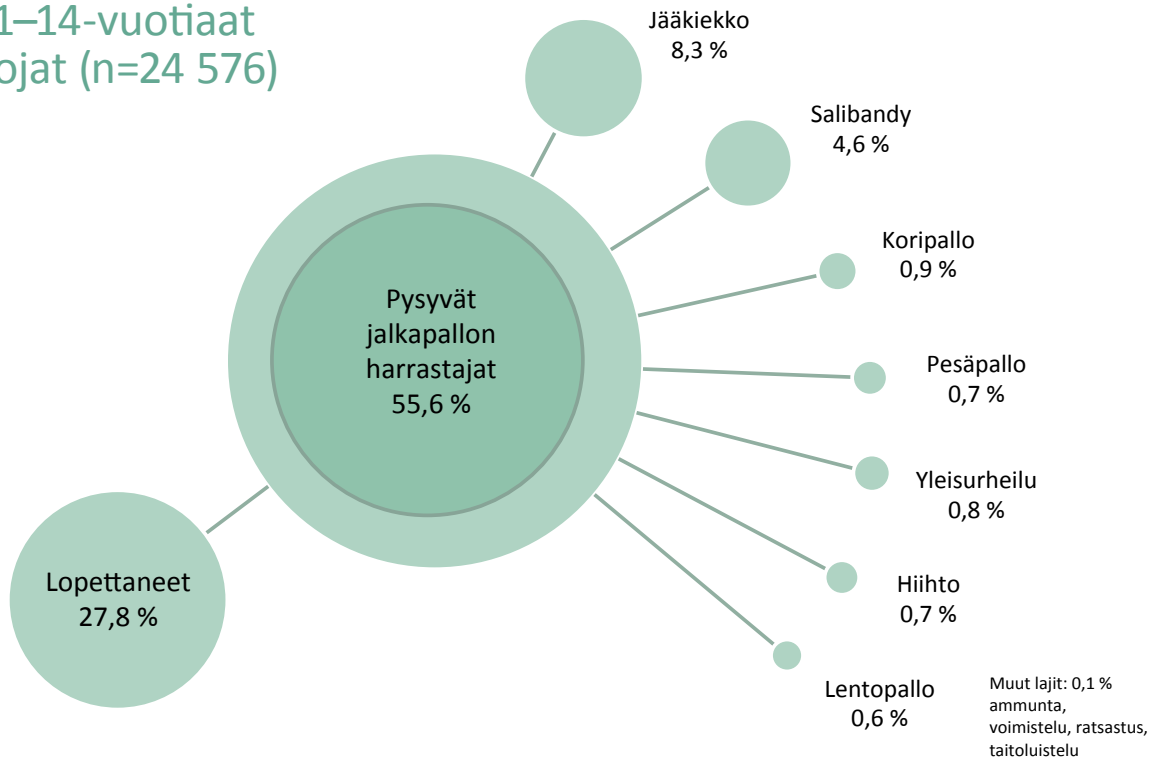
YLEISURHEILU

Lisenssien määrä

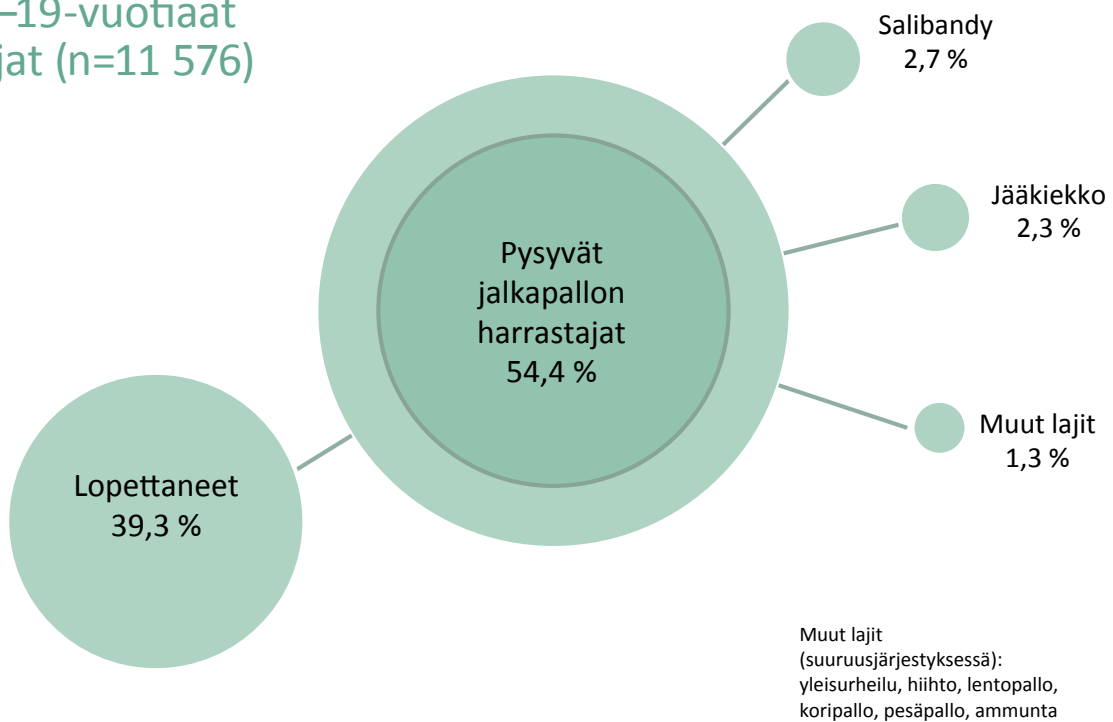

JALKAPALLO

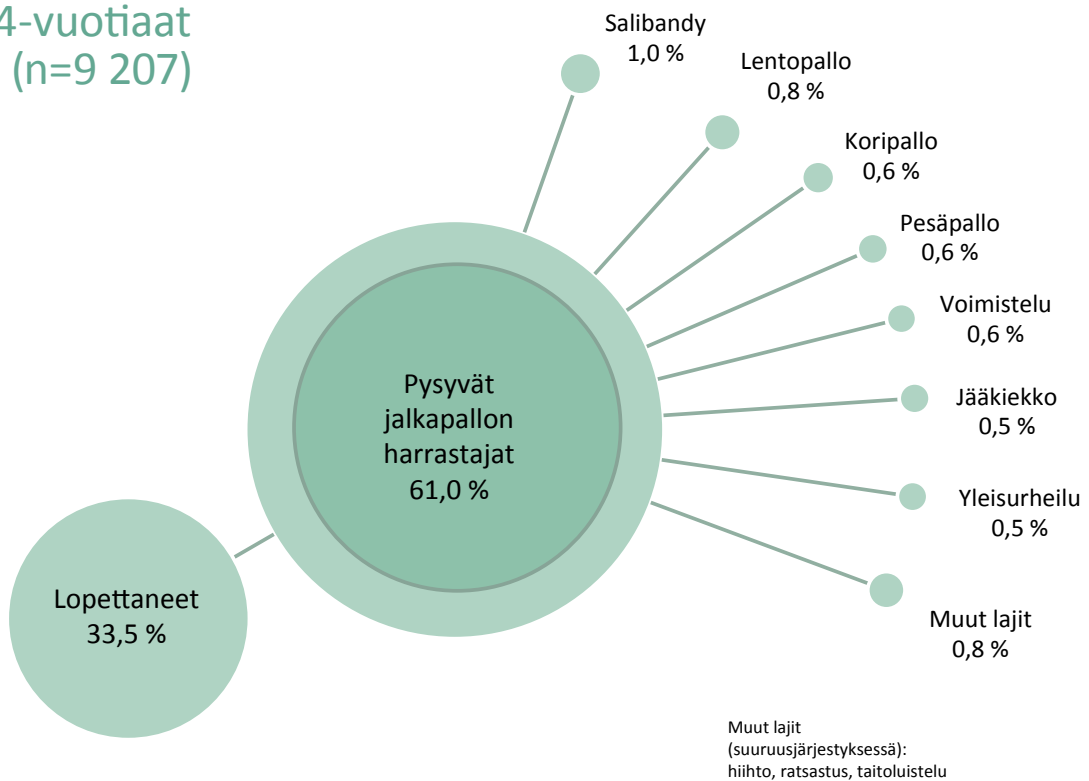
11–14-vuotiaat pojat (n=24 576)

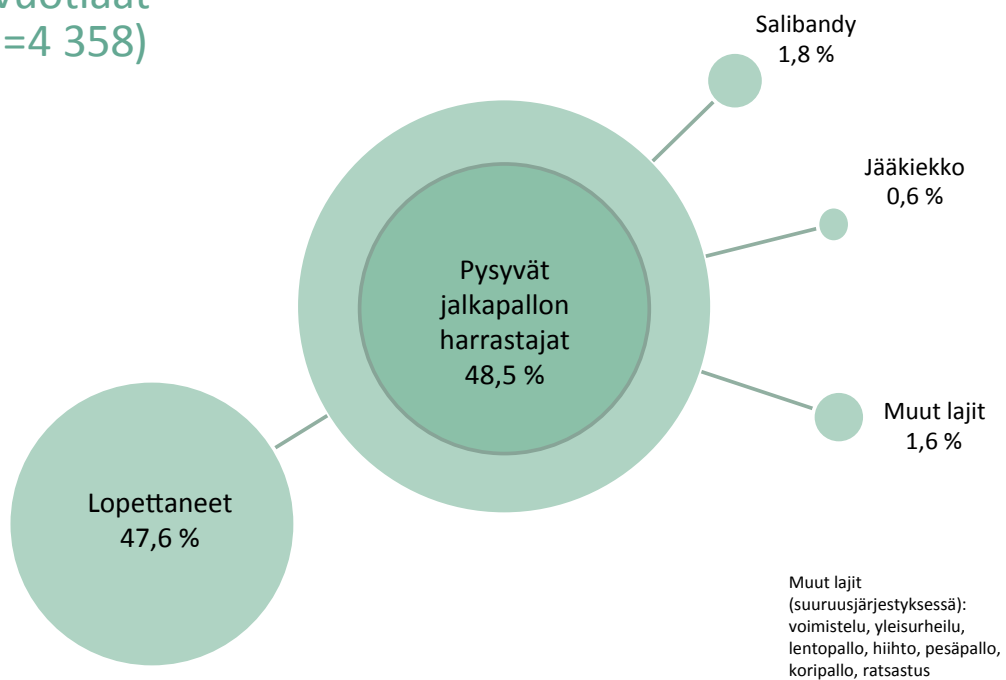
15–19-vuotiaat pojat (n=11 576)

11–14-vuotiaat tytöt (n=9 207)

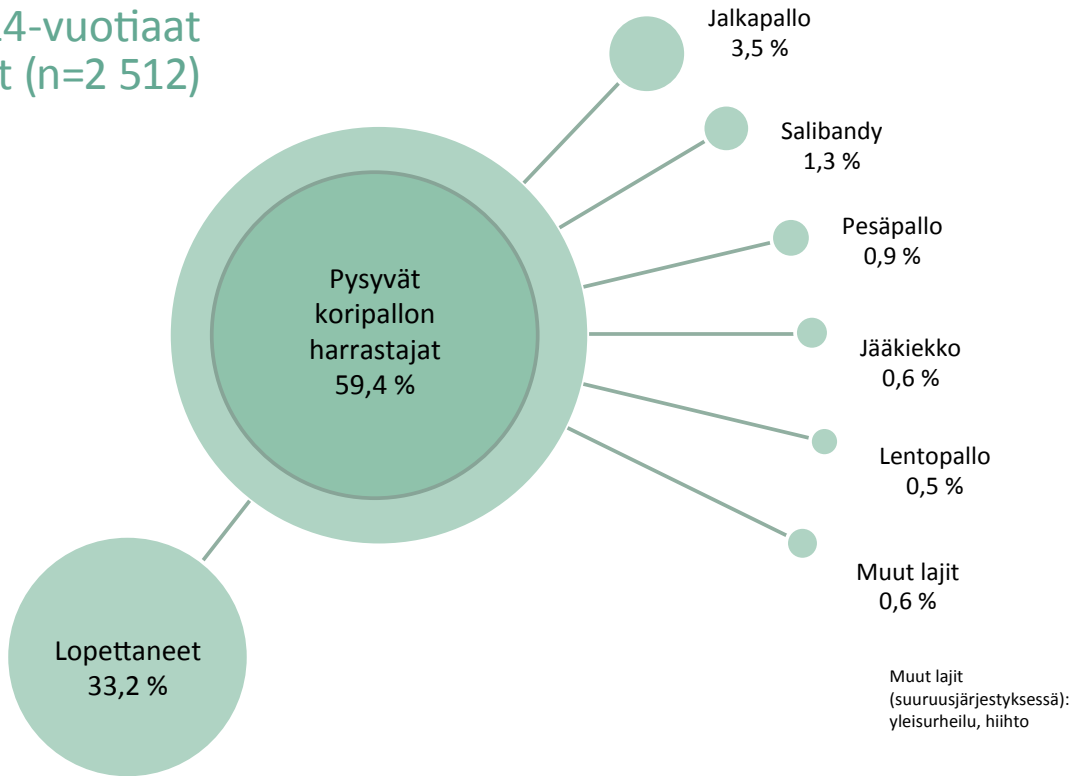

15–19-vuotiaat tytöt (n=4 358)

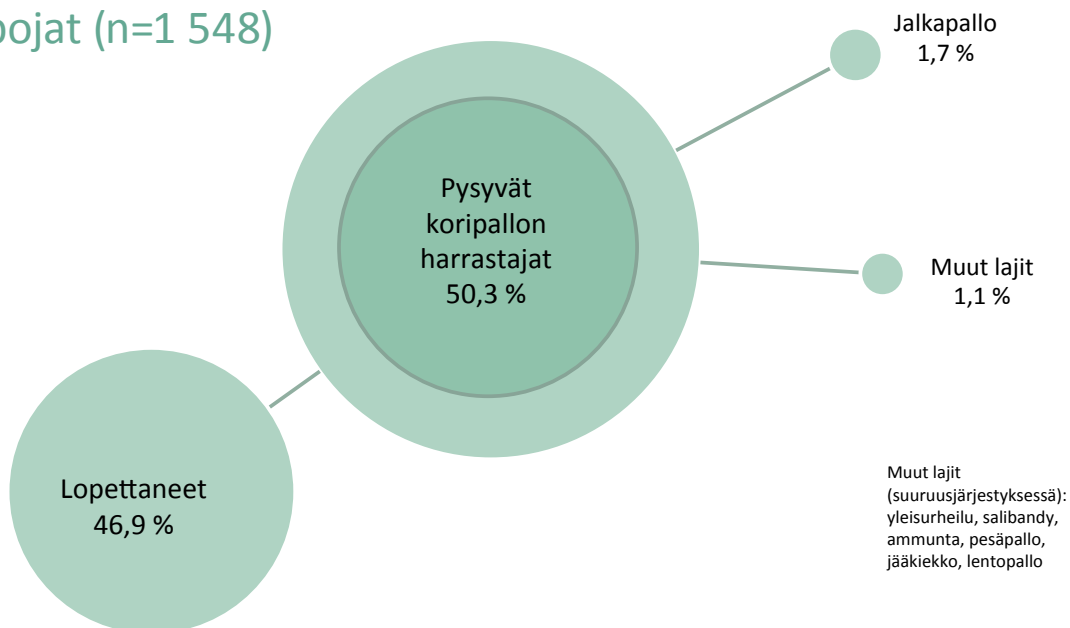

KORIPALLO

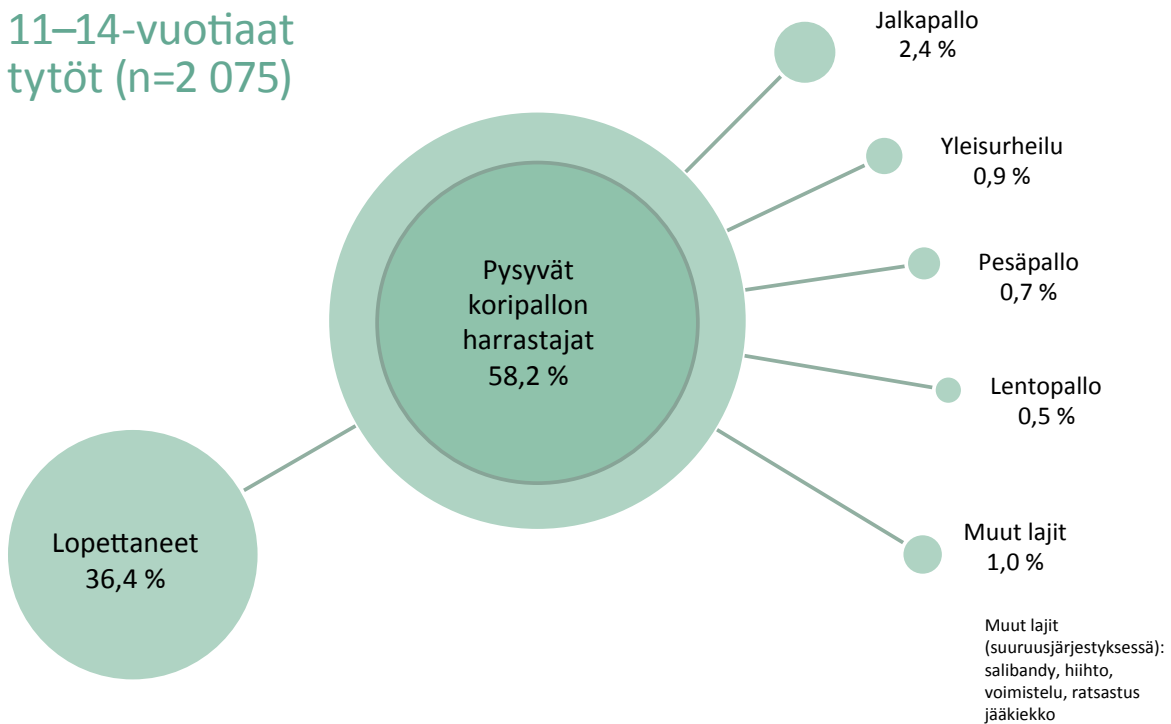
11–14-vuotiaat pojat (n=2 512)

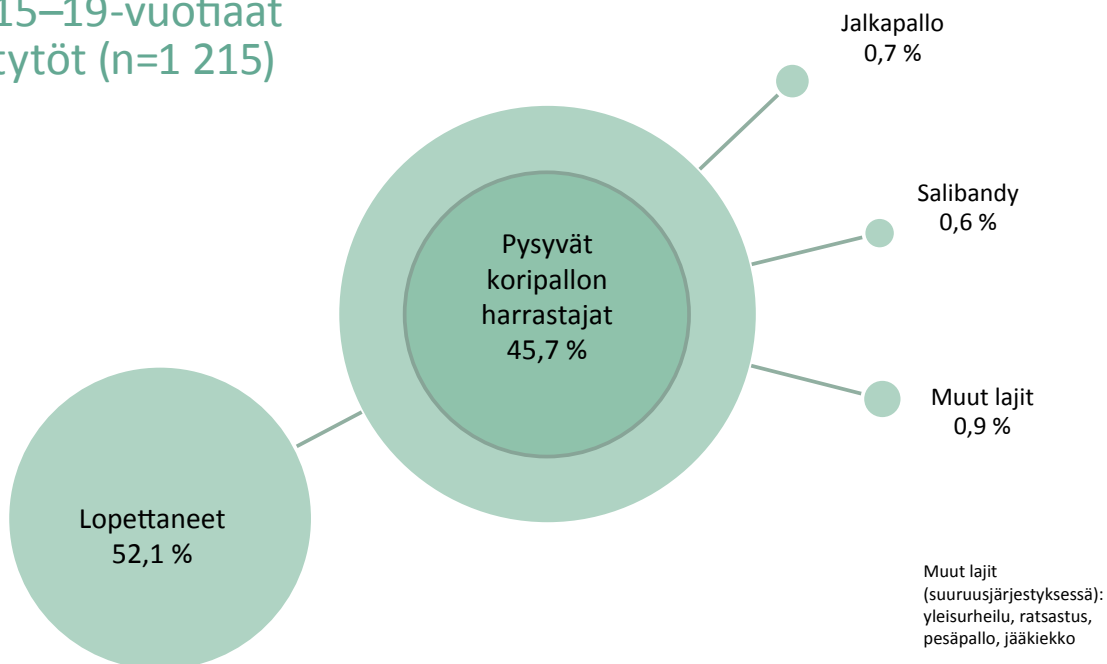
15–19-vuotiaat pojat (n=1 548)

11–14-vuotiaat tytöt (n=2 075)

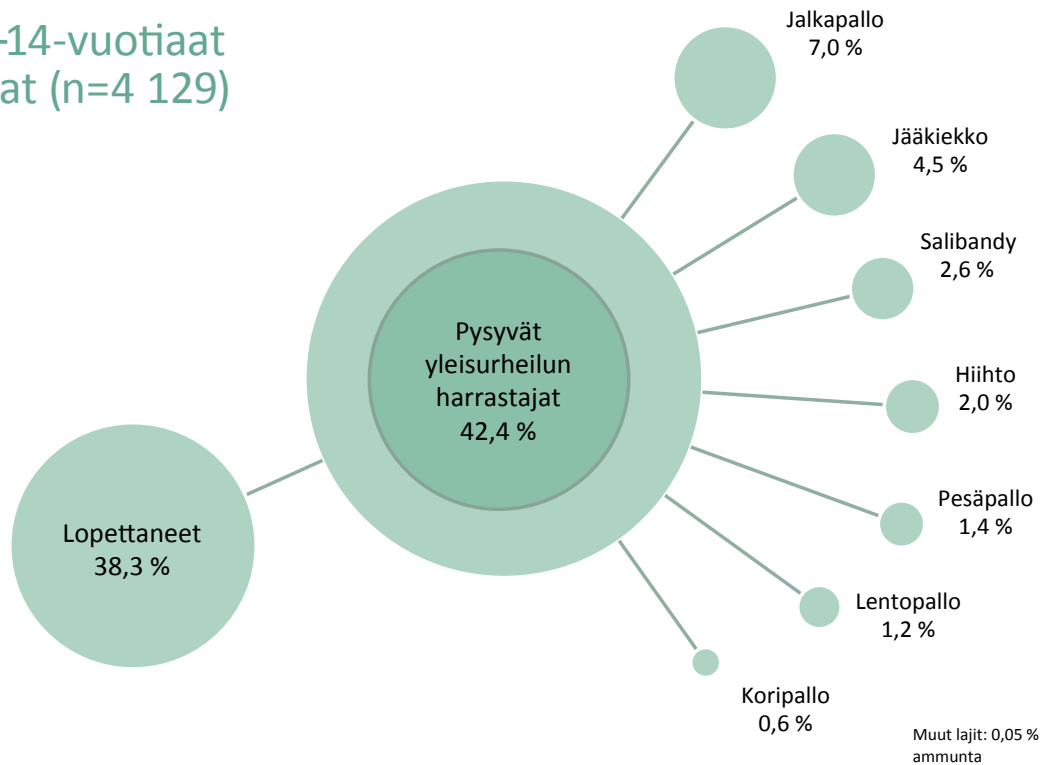

15–19-vuotiaat tytöt (n=1 215)

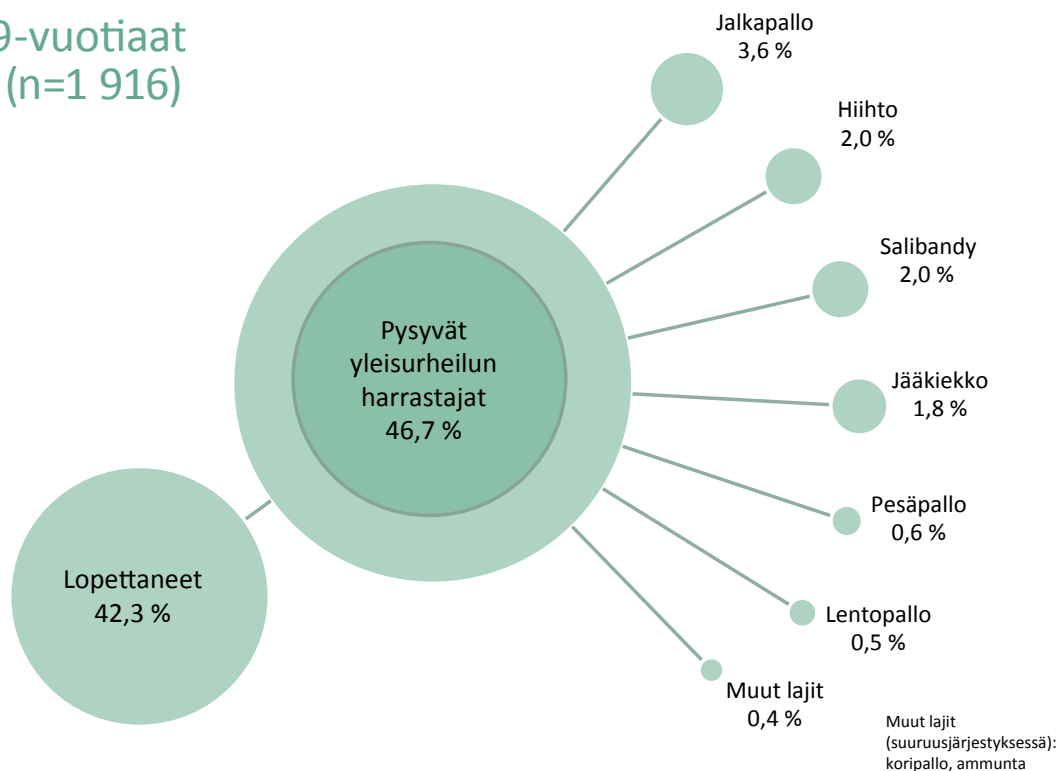

YLEISURHEILU

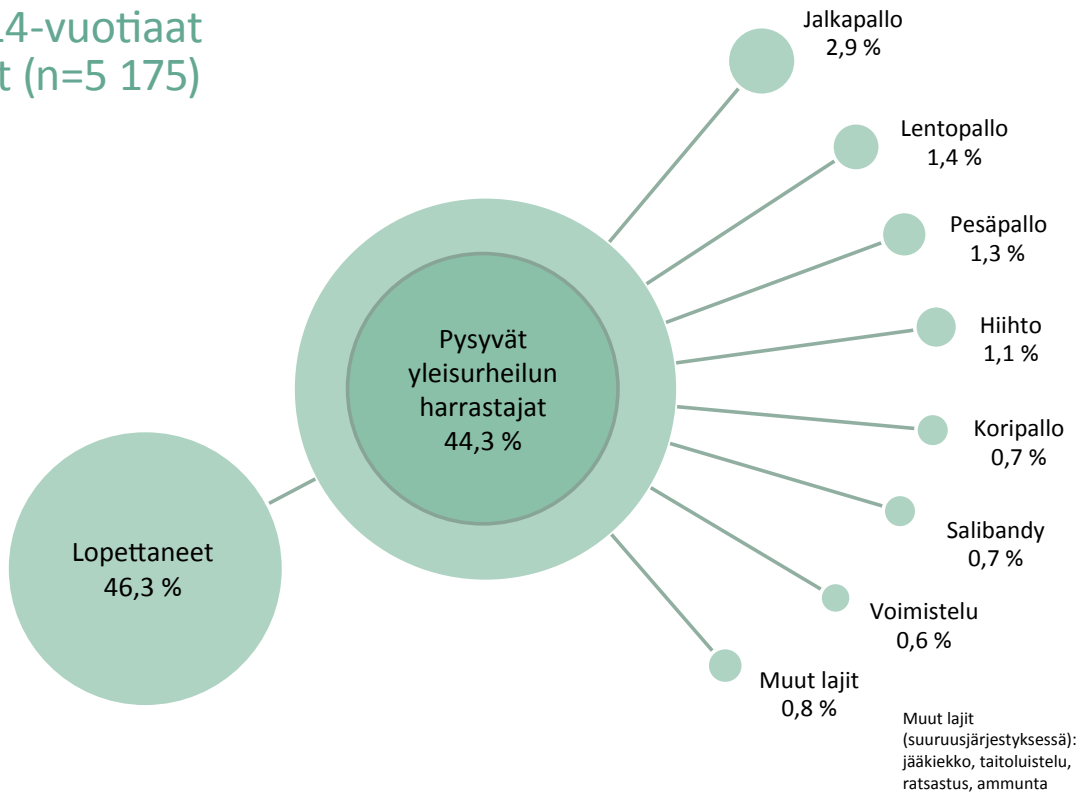
11–14-vuotiaat pojat (n=4 129)

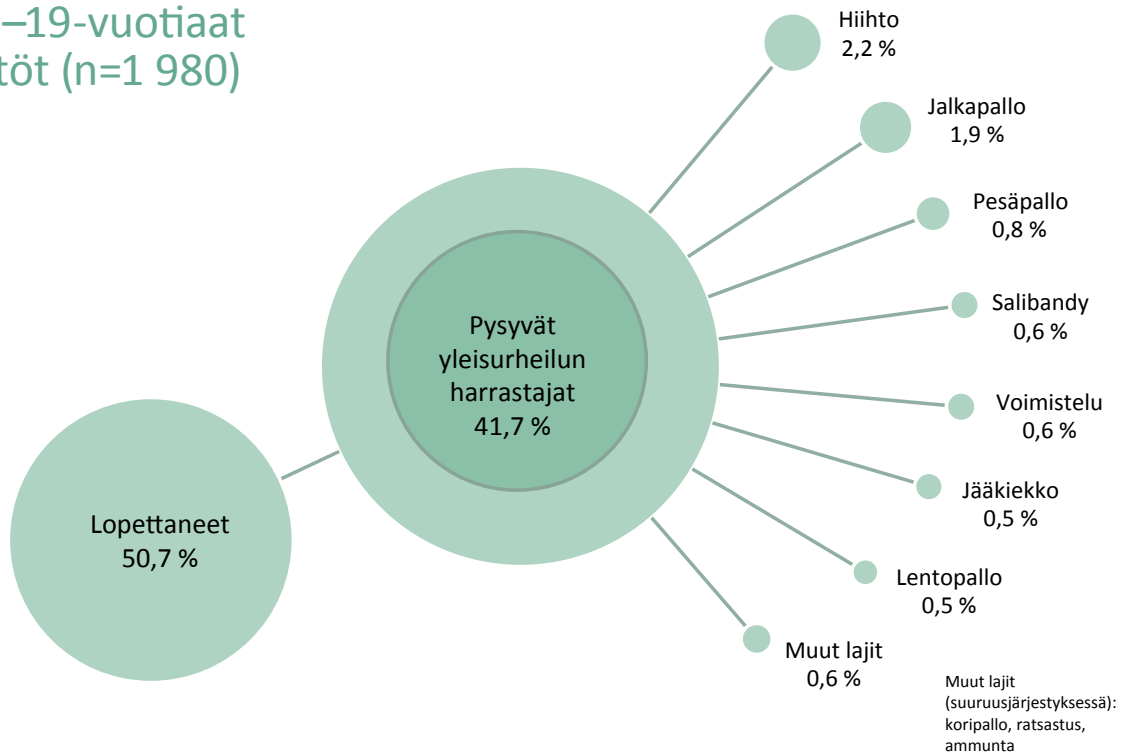
15–19-vuotiaat pojat (n=1 916)

11–14-vuotiaat tytöt (n=5 175)

15–19-vuotiaat tytöt (n=1 980)

Taulukko 5. Lajiliittohankkeiden yhteenveto 2000–2011 (kpl/M€).¹

Hanke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Yht.
Yksittäiset kehittämishankkeet	37/ 0,166	41/ 0,156	12/ 0,055										90/ 0,378
Kokonaisvaltaiset kehittämishankkeet		3/ 0,075	10/ 0,170	14/ 0,250	15/ 0,300	9/ 0,180	3/ 0,068	1/ 0,025					55/ 1,068
Pienten liittojen kehittämishankkeet						5/ 0,026	10/ 0,066	8/ 0,047					23/ 0,139
6–12 v. liikunnan kehittäminen						6/ 0,044	8/ 0,065	4/ 0,035	9/ 0,111	9/ 0,092			36/ 0,347
13–19 v. liikunnan kehittäminen						9/ 0,052	13/ 0,101	13/ 0,114	5/ 0,076	6/ 0,083	6/ 0,054		52/ 0,480
Suunnittelen treenejä -palvelun kehittäminen								3/ 0,039					3/ 0,039
Ohjaajien ja valmentajien osaamisen lisääminen									6/ 0,078	9/ 0,085	7/ 0,085	7/ 0,064	29/ 0,312
6–19 v. harrastusmahdollisuuksien kehittäminen												9/ 0,102	9/ 0,102
Harjoittelukulttuurin kehittäminen 11–15 v.											8/ 0,121	8/ 0,095	16/ 0,216
Yhteensä	37/ 0,166	44/ 0,231	22/ 0,225	14/ 0,250	15/ 0,300	29/ 0,302	34/ 0,300	29/ 0,260	20/ 0,265	24/ 0,260	21/ 0,260	24/ 0,261	313/ 3,080

¹ Lämsä 2005, 62; Lehtonen 2008, 64; Lajiliittohankkeiden hankerekisterit 2008–2011, Nuori Suomi ry.

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

LINJOJA LIIKUNTAAN VUODESTA 1920